41-72

ప్రబుద్ధాంధ్ర

౦

౭ ౧౫ మార్చి ౧౯౩౬ ౩

వార్షిక సంచికతో చందా ౧-౮-౦

సంపాదకుడు

శ్రీపాద సుబ్రహ్మణ్యశాస్త్రి

వావిళ్ల. రామస్వామిశాస్త్రులు అండ్ సన్స్

292, ఎస్ప్లనేడ్ — చెన్నపురి

ఆంధ్రవచన భారతము

ఆదిసభాపర్వముల సంపుటము ప్రతి 1-కి రూ.	2	8	కర్ణశల్యసౌప్తికస్త్రీపర్వములు ప్రతి 1-కి రూ.	2	8
అరణ్యపర్వము ,,	2	8	శాంతిపర్వము	4	0
విరాటోద్యోగపర్వములు ,,	2	8	అనుశాసనిక, అశ్వమేధ, ఆశ్రమవాస, మౌసల,		
భీష్మద్రోణపర్వములు ,,	4	0	మహాప్రస్థానిక, స్వర్గారోహణపర్వములు	4	0

పూర్తిసెట్టు నొకేమారుకొన్నచో రూ. 20—0—0

అరువది సంవత్సరముల దృగ్గణితపంచాంగము

మదరాసు గవర్నమెంటు నక్షత్రఆఫీసు ప్రథమసహాయ జ్యోతిషసిద్ధాంతి శ్రీమాన్ వీ. రాఘవాచార్యులు వీరి కుమారులు శ్రీ పీ. దొరసామిఅయ్యంగార్లచే గుణింపఁబడిన ప్రభవ మొదలు గడచిన క్షయసంవత్సరము వఱకుఁగల యరువదిసంవత్సరముల పంచాంగములను ఒక్కటేసంపుటముగా ముద్రించి గ్రంథరూపమున చక్కఁగ ప్రచురించినారము. 8

ఇండియన్ పీనల్ కోడ్ :— అను ఇండియా దేశపు శిక్షాస్మృతి 1860-వ సంIIపు 45-వ ఆక్టు. 4

గ్రామమునసపు మణియగారు స్పెషల్ టెస్టువరీక్షాప్రశ్నోత్తరములు :— 1, 2 భాగములు చేరియున్నది. 1

గ్రామోద్యోగస్థుల మాన్యుయల్ :— అనఁగా మునసపు, మణియగారు, కరణముల మాన్యుయల్. 2

క్రిమినల్ ప్రొసీజర్ కోడ్ :— 1898-వ సంIIరపు నెం 5 రు ఆక్టు. 5

మదరాసు హిందూమత ధర్మాదాయముల ఆక్టు :— ఈయది హిందూమతసంబంధముల ధర్మాదాయములు చక్కఁగా పరిపాలింపఁబడవలయుననెడి యుద్దేశముతో మదరాసు శాసననిర్మాణసభవారిచే 1927-వ సంవత్సరమున 2-వ నెంబరు ఆక్టుగా శాసింపఁబడినది. 2

షరా :—విదురూపాయలకు మించినధరగల గ్రంథములకు ఆర్డరు యిచ్చువారు సగముపైకము ముందుగా పంపవలెను. పుస్తకములప్యాకెట్లు భారీవిఅయితే, పోస్టుపార్సలుద్వారా తెప్పించుకొనుటకంటె రైల్వేపార్సలుగా తెప్పించుకొనిన సాధారణము లాభము కావున సమీపపు రైలుస్టేషను పేరును ఆర్డరున వ్రాయవలెను. అడ్వాన్సు పంపనిది రైల్వే పార్సలుగా బుక్కులు పంపఁబడవు

వావిళ్ల రామస్వామిశాస్త్రులు అండ్ సన్స్

292, ఎస్ప్లనేడ్ చెన్నపురి

బ్రాంచీలు :—రాజమండ్రి, బెజవాడ, విశాఖపట్టణము

వసంతకుసుమాకరము

మధుమేహము, బహుమూత్రము, రాజయక్ష్మము, శుక్రక్షయము, శుక్రనష్టము, బలహీనత, చిరకాలపు తెల్లసెగ. సుఖవ్యాధులు జీర్ణించుటచే కలుగు సకలమూత్రవ్యాధులకు ప్రసిద్ధికెక్కిన రాజౌషధము. తులము రు 20—0—0.

సిద్ధమకరధ్వజము

ఇందు బంగారు కలదు. ప్రూఫ్ యిచ్చెదము.

నగ్రత్నసిద్ధమగు బలవర్ధకౌషధము. రక్తక్షీణము, వీర్యదోషము, నరముల బలహీనత్వము, క్షయ, శ్వాసకాసలు, నరముల బలహీనత, కుసుమరోగములు, మొదలగువానికి దివ్యౌషధము.

తులము 24—0—0. 60 మాత్రలు రు 10—0—0

ఏకోత్తరవృద్ధి మహాలక్ష్మీ విలాసరసము

చ్యవనప్రాశము

క్షయరోగులకు అమృతోపమానములగు దివ్యౌషధములు

చిరకాలము క్షయవ్యాధిచే పీడింపబడుచు శల్యావశిష్టముగ నుండువారలకు నూతనయౌవనమును ఆరోగ్యమును కలిగించును. క్షయ శ్వాసకాసలు ఉబ్బసము కఫముతో కలసి రక్తముపడుట, రక్తహీనత, శరీరకృశత్వము, హృదయదౌర్బల్యము దీర్ఘకాలమునుండి బాధించు మొండిదగ్గులు మొదలగునవి జయించును. బలము, కాంతి శక్తిమును వృద్ధిచేయును.

రెండు ఔషధములు కలిపి సేవించవలెను.

నెలకు రు 13—12—0.

స్వర్ణక్రవ్యాదరసము

చిరకాలాజీర్ణములకు మంచిది. కడుపుబ్బరము, శూలగుల్మము, యకృత్ ప్లీహ వృద్ధులు మొదలగునవి జయించును. బలవర్ధకము తులం రు 4—0—0.

చిరునామా:—వేంకటేశ్వర ఆయుర్వేద నిలయము, హెడ్డాఫీసు:—చింతలూరు, ఆలమూరుపోస్టు, తూర్పుగోదావరిజిల్లా

బ్రాంచీలు:—1. కాకినాడ, 2. రాజమండ్రి, 3. పెద్దాపురం, 4. అనకాపల్లి, 5. విశాఖపట్టణం, 6. ఏలూరు, 7. అమలాపురం, 8. తుని, 9. రామచంద్రపురం.

☞ ఏలూరు బ్రాంచిలో చికిత్సకులు

వైద్యవిద్వాన్ కూచిభొట్ల వెంకటేశ్వర్లుగారు.

అభ్రకభస్మము

శ్వాసకాసలు, క్షయ, గుండెజబ్బు, శుక్రదోషములను నిర్మూలించును. తులం 4 0 0

ఖడ్గలోహభస్మము

శోఫ, పాండు, కామిల, శూల మీనిని పోగొట్టును. మంచి రక్తము కలిగించును. తులం 4 0 0

క్రమవృద్ధి మహాలక్ష్మీవిలాసరసము

హృదయమునకు బలము నిచ్చు రసాయనము శుక్రమేహము, దగ్గు, క్షయ, పాండువు, కామిలా తగ్గించును. తు 8 0 0

కాంతవల్లభరసం

శోఫ, శ్వాస, కాస, క్షయ, పాండు, కామిల పురాణజ్వరములను, ఉదరములకు. తు 4 0 0

త్రైలోక్య చింతామణి

సన్నిపాతజ్వరము, ఊర్ధ్వశ్వాస, అంత్యావస్థయందు శ్లేష్మమును తగ్గించు దివ్యౌషధము. తు 20 0 0

సర్పగంధాసిందూరము

నూతనకావాతములు, ప్రకోపించిన శ్లేష్మజ్వరములు, విషమజ్వరములకు. తు 5 0 0

పూర్ణచంద్రోదయము

మేహవ్యాధులు, నరముల నిస్సత్తువ, శుక్రమేహము పోగొట్టి పుంస్త్వము నిలుపును. తు 10 0 0

సిద్ధమకరధ్వజము

ప్రమేహమును పోగొట్టి శుక్రమును వృద్ధిజేసి ఆయువును పెంపొందించు రసాయనౌషధము. తు 40 0 0

మహారాజమృగాంకరసము

క్షయ, శ్వాసకాసలు, అగ్నిమాంద్యమునుపోగొట్టును. 6 0 0

రజతచంద్రోదయము

శుక్రనష్టము, కుసుమవ్యాధులు, బలహీనత జీర్ణజ్వరములకు. తు 4 0 0

మహాలక్ష్మీవిలాసరసము

క్షయ, పాండు, కామిల, హృద్రోగము, ప్రదరరోగములు, శుక్రదోషములకు. తు 10 0 0

వ్యాధిహరణరసాయనము

ఉపదంశ (సెగసవ్యాధి) మాత్రవాఖ్యలు సవాయి. 4 0 0

వైద్యవిద్వాన్, చిట్టి నారాయణమూర్తిగారు,

శ్రీకృష్ణాయుర్వేదాశ్రమం

తణుకు, పశ్చిమగోదావరిజిల్లా

సంవత్సరాది విడుదల. చిరకాలమునుండి వేచియున్న చిత్రరాజము

లక్ష్మీ ఫిలింసువారి

ద్రౌపది

20-3-1936 శ్రీ మారుతీ సినిమా, బెజవాడ.

24-3-1936 (సంవత్సరాది) నెల్లూరు, ఏలూరు, గుంటూరు, సికింద్రాబాద్.

మార్చి మాసాంతములోగా బెంగుళూరు, మద్రాస్, మొదలగు పట్టణములయందును ప్రదర్శింపబడనున్నది.

ఖండ ఖండాంతరములయందు భారతీయ నాట్యాభినయనృత్యములు చూపిన శ్రీ రాగిణీదేవి, గోపీనాథుల భరత నాట్యము నయనానందకరముగ తిలకింపుడు.

రాజసూయ యాగము సందర్భ నాగస్వరకచ్చేరీలు, నాట్యములు, మనసు మురిపించు మయసభాదృశ్యములు, కర్ణ రసాయనములగు గానములు, హృదయ రంజకములగు అభినయములు గాంచి ధన్యులుగండు.

ఆంధ్రదేశమునందు ఆబాలగోపాలమునకు తెలిసిన యగు సుప్రసిద్ధ నటనటీ వర్గమంతయు పాల్గొనుచున్న ప్రథమ చిత్రము.

శ్రీయుత్ టి. రాఘవాచార్యులు, మాధవపెద్ది, దైతాగోపాలం, డాక్టరు శివరామకృష్ణరావు, పారుపల్లి, బందా కనకలింగేశ్వరరావు, పి.వి. సుబ్బారావు, దాస్, చౌదరి, మిస్. సురభి కమలాబాయి, మిస్, లీలాబాయి. మిస్. శ్రీహరి, శ్రీమతి కమ్మానతీదేవిగారు మొదలగువారు నటించిన సాటిలేని చలనచిత్రము.

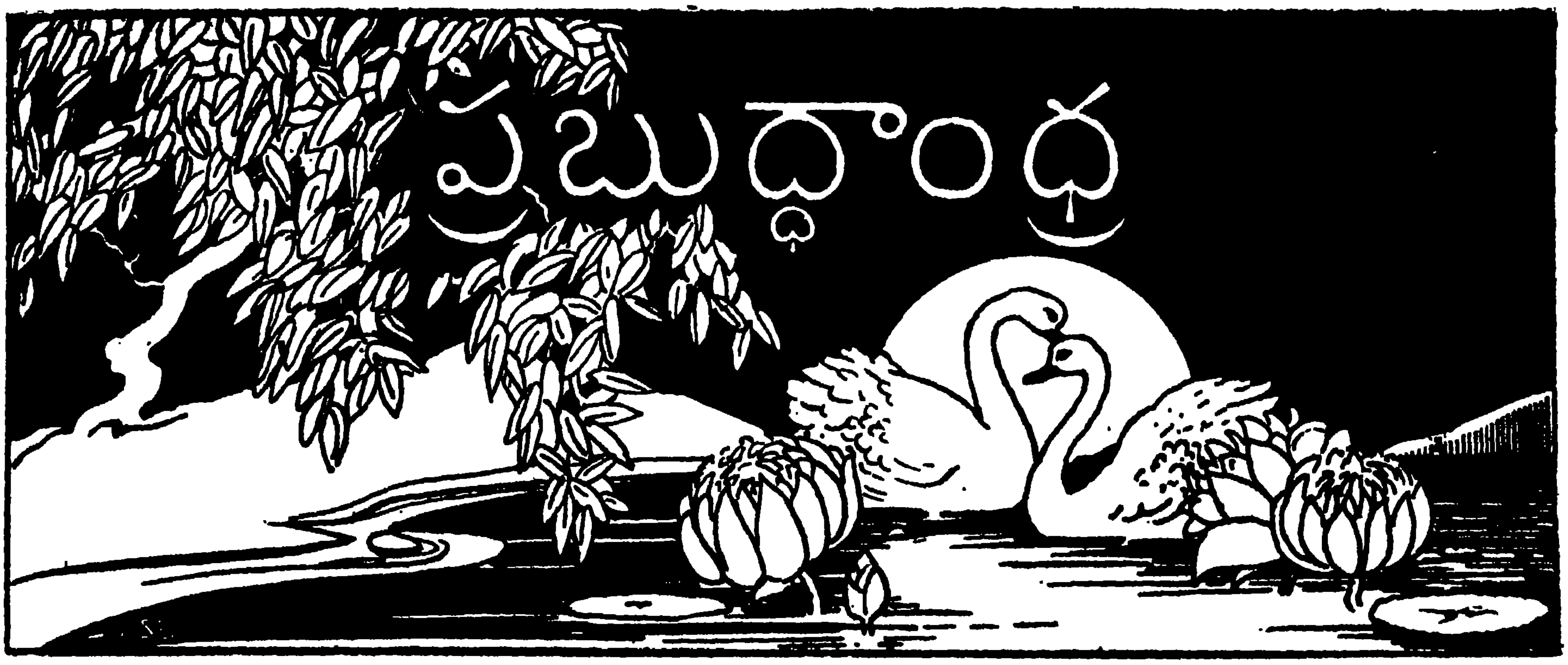
దుర్యోధనుని ఈర్ష్య, ధర్మజుని శాంతము, శిశుపాలుని క్రోధము శకుని తంత్రము ద్రౌపది పాతివ్రత్య ప్రభావము గాంచి పరవశముగాంచుడు.	విఖ్యాతమగు మైలవరం పాటలు, పీరా సాహెబుగారి నాగస్వరము పీనులారా వినుడు.

For Booking Apply to:–

Lakshmi Films Ltd.,

3-7, Tata Muthiappan Street, G. T. MADRAS.

Telegrams :—LUCKYFILMS, MADRAS

సంపుటము ౨ | రాజమహేంద్రవరము ౧౫ మార్చి ౧౯౩౬ | ౩ వ సంచిక

నిగళబంధనం

సుబ్రహ్మణ్యశాస్త్రి—సంపాదకుడు

ఫిబ్రవరి సంచిక తరువాయి

అయిదో రంగం.

(విరూపాక్షరాయని ఇల్లు. మేడముందున్న తోటలో అతనూ అచ్యుతరాయడూ పచారుచేస్తూ వుంటారు.

విరూపాక్షరాయడు—మొత్తంమీద రాజకార్యాలు తిమ్మరుసయ్యంగారు చక్కబెడుతూ వుంటారు. ఎప్పటిలాగే నగరం గోవిందరాజయ్యంగారి చేతిలోనూ, సైన్యం నాదిండ్ల అప్పన్నయ్యంగారి చేతికిందా వుంటాయి. అందరిమీదా దొడ్డమ్మగారి పర్యవేక్షణ వుంటుంది.

అచ్యుతరాయడు—ఇంకో సెల విప్పించండి.

విరూపాక్షరాయడు—విషయం అంతా టూకీగా మనవి చేసుకున్నాను కాదూ? ఇంకేమి వుందీ!

అచ్యుతరాయడు—వదినగారు—(అర్థోక్తి)

విరూపాక్షరాయడు—వారి రంగంలో తేడా నేనూ ఏమి లేమిన్నీ లేదు.

అచ్యుతరాయడు—వారి తండ్రిగారు, అన్నలు—(అర్థోక్తి)

విరూపాక్షరాయడు—దొడ్డమ్మగారికీ వారికీ అంతఃకరణశుద్ధి లేదు.

అచ్యుతరాయడు—మరి సరే!

విరూపాక్షరాయడు—ఈరోజులు వెళ్ళిపోయిన వెంటనే పట్టాభిషేకం అయిపోతుంది. అది కళ్ళతో చూసి వెంటనే నేను నా పెనుగొండకి వెళ్ళిపోతాను.

అచ్యుతరాయడు—అదేమిటి? కొత్తసంగతి సెల విప్పిస్తున్నారు.

విరూపాక్షరాయడు—నిజమే. ఇది కొత్త సంగతే.

అచ్యుతరాయడు—ఆశ్చర్యం కలుగుతూ ఉంది.

విరూపాక్షరాయడు—నాకూ అలాగే ఉంది. నే నెప్పుడూ అనుకోనిదీ ఇది.

అచ్యుతరాయడు—కారణాలు అడగవచ్చునా?

విరూపాక్షరాయడు—అన్నగారు ఇద్దరూ స్వర్గస్థులు కావడమే. వీరనరసింహరాయలు వారు నే నంటే ప్రాణా లిచ్చేవారు. కొత్త ప్రభువు లేవరైనా, మళ్లీ నాకిలాంటి చనువు దొరుకుతుందా? మొన్నటిదాకా విజయనగరసామ్రాజ్యం నాసొంతంలాగ చెలామణీ అయినాను. ఇప్పుడు రాజబంధువులలో ఒకణ్ణి. అంతేనా!

అచ్యుతరాయడు—అయినా ఇక్కడ ఉండే తమ మండలం పాలించుకోవచ్చు కాదూ!

విరూపాక్షరాయడు—బాగా ఆలోచిస్తే తమకే విశదం అవుతుంది. ఏమి టంటే? ఇల్లు కదలకుండా సొంత పనులే చూసుకుంటూ ఉండినా ప్రతీదినమూ ప్రభుదర్శనం చేసుకుంటూనే ఉండాలి కదా! కబురు వచ్చినప్పుడల్లా దర్శనానికి వెడుతూనే ఉండాలి కదా?

అచ్యుతరాయడు— అది నిజమే.

విరూపాక్షరాయడు—ప్రభువు ఎదట మునుపు మిత్రుడులాగ మసిలేవాణ్ణి. ఇప్పుడు భృత్యుడులాగ—(అర్థోక్తి)

అచ్యుతరాయడు—విడ్డూరంగా సెల విస్తున్నారు తమరు. అందరి మీదా పర్యవేక్షణం చేస్తూ దొడ్డమ్మగారు ఉండగా—(అర్థోక్తి)

విరూపాక్షరాయడు— పెద్దన్నయ్యగారు కాలంచేశారు. వెంటనే నాకేమిటో దిగులుపట్టుకుంది. పదవి పోయినట్టూ, కొత్త ప్రపంచంలో పడ్డట్టూ కనపడింది. అవెంటనే నాకీ సంకల్పం కలిగింది. ఇప్పుడు, ఇంకా యువ్వరాజ్య పదవిలో ఉన్నాను. ఇంకా ఎనిమిది రోజులకు గాని పట్టాభిషేకం కాదు. అంతకాలం యెలాగ గడపగలనో యేమీ తోచడం లేదు.

అచ్యుతరాయడు—(ఏకీభవించినట్టు ఊగుకుని ఉంటాడు)

విరూపాక్షరాయడు—ప్రారంభంలో అక్కడ కొత్తగానే ఉండవచ్చు. అయితే, నిప్పు లమ్మిన యీవూళ్లో కట్టె లమ్మడం కంటే అక్కడి అకొత్తే నయం. ఇక్కడ ఉంటే పరాధీనతా, అక్కడ ఉంటే స్వాధీనతానూ. అంటే, విజయనగరప్రభువులకు మండలేశ్వరుడుగా ఉండినా, అక్కడ మట్టుకు స్వేచ్ఛ అనుభవించవచ్చు.

అచ్యుతరాయడు—దొడ్డమ్మగారు తమర్ని విడిచిపెడతారా?

విరూపాక్షరాయడు—మొదట లాభం లేనట్టే కనపడింది; కాని చివరికి తప్పనిసరి అయితే ఆలోచిద్దాం అన్నారు. నేను వెళ్లిపోడానికి ఒప్పుకుంటారనే నాకు ధైర్యం ఉంది.

అచ్యుతరాయడు—తమరు వెళ్లవద్దు. దొడ్డమ్మగారు నా కేలాంటి పని చెప్పినా నేను ఒంటిగాణ్ణయిపోతాను. తమరుంటే నేను అనేక సంగతులు నేర్చుకోవచ్చు. తమరు నన్ను దిద్దుతారని ఆశించి వున్నాను.

విరూపాక్షరాయడు—తమర్ని నేను దిద్దడమా! ఎంత మాట సెలవిచ్చారూ? తిమ్మరుసయ్యంగారి వంటి మంత్రి లేకపోయినా, దొడ్డమ్మగారి వంటి సలహాదారులు లేకపోయినా, విశాల మైన యీ విజయనగర సామ్రాజ్యం తమరు వినాసగా పాలించగలరు. తమ ప్రజ్ఞ నాకు తెలుసు. దొడ్డమ్మగారు తమమీద చాలా ఆశ పెట్టుకుని ఉన్నారు. తిమ్మరుసయ్యంగారిని దండనాథుడుగానే ఉంచడమా, మహామంత్రిగా ఏర్పరడమా అనే విషయం ఇంకా తేలలేదు: కాని అతండింటా ఒకటే తమరు స్వాధీనపరుస్తారని నేను దృఢంగా చెప్పగలను.

అచ్యుతరాయడు—ఈ ఆలోచన యెవరిదీ?

విరూపాక్షరాయడు—"పోయినవారు పోయినా, కుటుంబం చెడిపోడానికి వల్లకాదు" అని చెబుతూ, నదిన గారు, తమ విషయం బాగా ఆలోచించవలసి ఉంటుందని చాలా గట్టిగా విన్నవించినారు. అనూచాన దొడ్డమ్మగారికి నచ్చింది. తిమ్మరుసయ్యంగారికి దండనాథుడుగా ఉండడానికే అభిప్రాయం ఉన్నట్టు తోస్తుంది.

అచ్యుతరాయడు—అంటే?

విరూపాక్షరాయడు—మంత్రాంగం తమ స్వాధీనంలో ఉంటుంది.

(అచ్యుతరాయని ముఖం వికసిస్తుంది. ముఖం పక్కకు త్రిప్పుకుని తీక్ష్ణంగా చూస్తూ ఒక్క క్షణం ఆలోచించి, కనపడీకనపడనట్టు తల ఊపుతాడు. అదికని పెట్టి విరూపాక్షరాయడు పెదవులు బిగించి కనుబొమ లెగరవేస్తాడు.)

అచ్యుతరాయడు—అయితే, తమరు తప్పకుండా యిక్కడే ఉండాలి. తమరు దొడ్డమ్మగారి చెల్లెలి కుమార్లు. నాకు బాగా సన్నిహితులు. ఇదివరలో మనకు గల పరిచయం, యీపదిహేను రోజుల్లోనూ దృఢతరస్నేహంగా, మార్పు చెందింది. పైగా, దొడ్డమ్మగారు మాఅమ్మగారిని సొంత చెల్లెలుగా చూసుకుంటున్నారు. అంచేత నేను తమర్ని విడిచి ఉండలేను.

విరూపాక్షరాయడు—దొడ్డమ్మగారి హృదయం కేవలమూ స్నేహమయం. దురదృష్టవశాన చిన్నదొడ్డమ్మగారికీ ఆమెకూ సరిపడలేదు కాని—(అర్ధోక్తి)

అచ్యుతరాయడు—చిన్నదొడ్డమ్మగారు, మొదట్నుంచీ దొడ్డమ్మగారికీ, మాఅమ్మగారికీ కూడా ఎడంగానే ఉంటూ వచ్చారు. నాయనగారు సమర్థులూ చతురులూ కనక సరిపోయింది. కాని, లేకపోతే గృహచ్ఛిద్రా లేర్పడి సామ్రాజ్యసంపాదనకు అవకాశాలు లేకపోవును.

విరూపాక్షరాయడు—కాని కృష్ణరాయలవారు చనిపోవడం సామ్రాజ్యానికి చాలా నష్టం. అంటే తమరు సామాన్యులని కాదు సుమండీ.

అచ్యుతరాయడు—అనేక యుద్ధాలలో, నేను, చిన్నన్నయ్యగారికి అనేకసందిగ్ధతలను తప్పించాను.

విరూపాక్షరాయడు—నే నెరగనూ! అంచేతే వదిన గారూ, దొడ్డమ్మగారూ తమమీద చాలా ఆశ పెట్టుకుని ఉన్నారు; కాని కృష్ణరాయలవారు లేని లోపం సాధారణమైనది కాదు. అన్నయ్యగారు ఎంచేత అలాంటి ఆజ్ఞ యిచ్చారో, దానికి బలం కలిగించినవా రెవరో, ప్రతీదానికీ మంచిచెడ్డలూ, సాధ్యాసాధ్యాలూ, లాభనష్టాలూ, బాగా విచారణ చేసే తిమ్మరుసయ్యంగారు మారుమాట చెప్పకుండా ఆపని వెంటనే యెంచేత నెరవేర్పించివేశారో నాకేమీ బోధకాలేదు: కాని చాలా పొరపాటు జరిగిపోయింది.

అచ్యుతరాయడు—నా సందేహమూ అదే: కాని పెద్దన్నయ్యగారు ఆధారాలేమీ లేకుండా అలాగ అనుమానపడ్డారంటారా తమరు? తిమ్మరుసయ్యంగారు మారు చెప్పకపోవడమే నా తమకనుమానం కలిగించడం లేదూ?

విరూపాక్షరాయడు—అంతా బ్రహ్మాండంగా ఉన్నది. నేనేమీ చెప్పలేకుండా ఉన్నాను. పెద్దన్నయ్యగారు అలాంటి ఆజ్ఞ యివ్వడం దొడ్డమ్మగారికి మొదట్లో తెలియలేదు. తరవాత తెలిశాటప్పటికి అంతా అయిపోయింది.

అచ్యుతరాయడు—అలాగా?

విరూపాక్షరాయడు—తెలిసిన తరవాత వారు చాలా విచారించారు. ఇక వదినగారి విచారం చెప్పడానికే శక్యం కాదు.

అచ్యుతరాయడు—చిన్న దొడ్డమ్మగారికి అనుమానం—(అర్థోక్తి)

విరూపాక్షరాయడు—అవునవును. విన్నాను.; కాని రామ రామా! అది వొట్టి నీలాపనింద తప్ప మరేమీ కాదు. ఆపాపం కించిత్తూ కూడా దొడ్డమ్మగారికి అంటదు. నేనిది చాలా గట్టిగా వాదించగలను. అది అలా జరిగిపోయినందుకు వారు చాలా దుఃఖిస్తూన్నారు. ఒక విధాన కాదు. పాపం పోవడం. నీలాపనింద రావడం—(అర్థోక్తి)

అచ్యుతరాయడు—కావచ్చు.

విరూపాక్షరాయడు—తమరు సంగతి కనిపెట్టే ఉంటారు. ఆగ్రహాణంలో దొడ్డమ్మగారిని చెప్ప యితర్లని పేర్కోవాలి. ఇప్పుడు కృష్ణరాయలవారే ఉంటే పిల్లవాడి పేరుమీదుగా తమ నద్దరూ సామ్రాజ్యపరిపాలన సాగిస్తూ వుందురనీ, తాము రామా, కృష్ణా అనుకుంటూ నిశ్చింతగా కాలం వెళ్లబుచ్చడానికి వీలుగా ఉండేదనీ దొడ్డమ్మగారనుకుంటున్నారు; కాని దైవసంకల్పం వేరుగా ఉన్నది.

అచ్యుతరాయడు—అయితే పెద్దన్నయ్యగారి సంకల్పం దొడ్డమ్మగారికి మొదటే తెలిసి ఉంటే అది జరిగి ఉండకపోవునన్నమాట.

విరూపాక్షరాయడు—ఇంకా సందేహమా! అసలు, అన్నగారికేనా యీసంకల్పం స్వయంభువు కాదు. ఎవరో బోధించి మనస్సు పాడుచేసేశారు.

అచ్యుతరాయడు—తమ ఉద్దేశం—(నసుకుతాడు)

విరూపాక్షరాయడు—తెలవడం అంటూ వస్తే తమకు తెలవాలి.

అచ్యుతరాయడు—నాకు కూడా ఏమీ తెలవదు. నాకింతవరకూ రాజకార్యాలంటే శ్రద్ధ కలగనే లేదు. దినానికొక్కమాటు అన్నయ్యగారి దర్శనం చేసుకోవడం. తరవాత స్నేహితులతో విహారాలు.

విరూపాక్షరాయడు—అవును. రాజకార్యాలలో ప్రవేశిస్తే యిక నిద్రాహారాలకు కూడా తెరపి ఉండదు. అవి మీద పడేదాకానే రాజపుత్రులకు సుఖం.

అచ్యుతరాయడు—అన్నయ్యగారు బతికివుంటే ఇప్పుడేనా—(అర్థోక్తి)

విరూపాక్షరాయడు—నిశ్చయం. ఇప్పుడైనా తమకు బెంగ అక్కర్లేదు. తమకు ఉక్కిరిబిక్కిరి కాకుండా, కార్యభాగం తమ మీద క్రమాంతరాలలో మోపవలసిందని నేను దొడ్డమ్మగారితో మనవిచేస్తాను లెండి.

అచ్యుతరాయడు—అక్కర్లే దక్కర్లేదు. వారితో తమ రలా మనవిచెయ్యనేవద్దు. పెద్దన్నయ్యగారు పోవడంతోటే నాకు అటల మీది దృష్టి పోయింది. బాబయ్యగారూ, వారి తరవాత పెద్దన్నయ్యగారూ స్తవనీయంగా రాజ్యపాలనం చేశారు. వారి అకీర్తికి నేను భంగం కలగనివ్వను.

విరూపాక్షరాయడు—తమ రంత పనీ చెయ్యగలరు. తిమ్మరుసయ్యంగారు కూడా దొడ్డమ్మగారితో తమ విషయం చాలా దూరం మనవిచేసినట్టు తెలిసింది.

అచ్యుతరాయడు—వారు తప్పకుండా మనవిచేస్తారు. నేనంటే వారికి చాలా ప్రేమ ఉన్నది. తమ తమ్ములైన గోవిందరాజయ్యంగారితో సమంగా దిద్దుతున్నారు వారు నన్ను. నాశక్తి వారికి బాగా తెలుసు.

విరూపాక్షరాయడు—శక్తి ఉండడమే వస్తే అది అడగివుంటుందా? నరసరాయలవారి అంశ తమలో తక్కువగా లేదు.

అచ్యుతరాయడు—నేను దాన్ని బాగా చూపిస్తాను. నాసంగతి దొడ్డమ్మగారికి బాగా మనవిచెయ్యాలి తమరు.

విరూపాక్షరాయడు—అది తమరు సెల విప్పించాలా! అవశ్యమూనూ.

అచ్యుతరాయడు—నాకిప్పటికి సెలవు దయచెయ్యండి. మళ్లీ యింకోమాటు కలుసుకుందాం.

విరూపాక్షరాయడు—చిత్తం.

అచ్యుతరాయడు—సెలవు.

విరూపాక్షరాయడు—సెలవు.

(విరూపాక్షరాయడు అక్కడే ఉండిపోతాడు. అచ్యుతరాయడు అవతలికి వెళ్లి గుర్రం యెక్కి పోతూ ఉంటాడు.)

విరూపాక్షరాయడు—అబ్బో! పెద్దయెత్తులే, పెద్దపంపెలకు ఎసరుపెట్టే రకమే. (తలపంకించి) ఓహో! (అచ్యుతరాయడు వెళ్లిన వైపు చూస్తూ) పెంకితనం చూపించావంటే నువ్వు కూడా నిక్కవు. జాగ్రత్త.

లోపలకు వెళ్లిపోతాడు.

ఆరో రంగం

(తిమ్మరుసయ్యంగారి భవనం. ఒక గదిలో నిలువుటద్దం యెదట నుంచుని తిమ్మరుసు కూతురు తిరుమలమ్మ మెడలో ఉన్న పూలదండ సవరించుకుంటూ వుంటుంది. దాసి తాంబూలపు పళ్లెం తెచ్చి ఒక పక్కని నుంచుంటుంది)

తిరుమలమ్మ—ఏమే?

దాసి—బావయ్యగారు వచ్చారు అమ్మా!

తిరుమలమ్మ—ఆబల్లమీద ఉంచు పళ్లెం.

(అప్పుడు నాదిండ్ల అప్పన్న వస్తాడు.)

తిరుమలమ్మ—ఓహో! సర్వసేనాధిపతులు దయమీద వచ్చినట్టున్నారు.

అప్పన్న—అవును. సర్వసేనాధిపతిగారు చిన్న అమాత్యురాలు గారి దర్శనం చేసుకోడానికి వచ్చారు.

తిరుమలమ్మ—అయితే సెలవు పొందకుండా వచ్చారేం?

అప్పన్న—నా రాక తెలిసే వచ్చానే?

తిరుమలమ్మ—తెలియబరిచినంత మాత్రాన సెలవు పొందినట్టేనా?

అప్పన్న—అవునవును. నాది తప్పే, క్షమించాలి.

తిరుమలమ్మ—బాగానే ఉన్నది; కాని సర్వసేనాధిపతి అంత వారు చేసిన తప్పులకు సులభంగా మన్నన దొరకదు, తమకు వగకం విధించాను. మళ్లీ నేను సెల విచ్చేదాగా తమ రిక్కడనుంచి కదల డానికి వల్లకాదు. తమరు పెద్ద ఫాయాలోవారు కనక రాచకైదు. ఆకుర్చీలో దయచెయ్యండి.

అప్పన్న—తమ సెలవుప్రకారం మసులుకుంటాను. (కుర్చీమీద కూచుని) పెంకితనం చేస్తే శిక్ష యింకా పెరిగిపోవచ్చు.

తిరుమలమ్మ—అదీ బుద్ధిమంతుల లక్షణం.

(ఇలా అంటూ అతని దగ్గిరికి ఒక కుర్చీ లాక్కొని కూచుని) కభుర్లు చెప్పండీ.

అప్పన్న—కభుర్లా? నాస్థితి యిప్పుడు అడకత్తెరలో వక్కలా గుంది.

తిరుమలమ్మ—ఏమీ?

అప్పన్న—మూడువేల సైన్యం సిద్ధంగా ఉంచ మని మీ బాబయ్య చీటి పంపారు. అయిదువేల సైన్యం రెండు గడియలలో కావ లసివస్తుం దని మీఅమ్మ కభురు చేశారు.

తిరుమలమ్మ—అయితే?

అప్పన్న—నే నిప్పు డేమిటీ చెయ్యడం? ఇద్దరికీ సైన్యం పంపితే ఒకర్ని ఒకరు—(అర్థోక్తి)

తిరుమలమ్మ—మా అమ్మగారికీ, మా బాబయ్యగారికీ కజ్జా పెంచ డానికా మీ ఉద్యోగం?

అప్పన్న—అలాగే వచ్చింది—పోనీ, యిద్దరి ఆజ్ఞా కూడా తిర స్కరిస్తే?

తిరుమలమ్మ—ఆ వేలా వీలవుతుందీ?

అప్పన్న—మరేం చెయ్యనూ?

తిరుమలమ్మ—మా అమ్మగారూ, మా బాబయ్యగారూ కూడా మీకు సమానమే కదా?

అప్పన్న—అవును. సమానమే.

తిరుమలమ్మ—అయితే, ఇక మీకు చిక్కనగా ఏమిటీ?

అప్పన్న—కాకేమీ?

తిరుమలమ్మ—ఏమీ చిక్కు లేదు.

అప్పన్న—ఎలాగా?

తిరుమలమ్మ—ఇద్దరికీ సైన్యం పంపితే ఒకర్ని ఒకరు నరుక్కుం టారు.

అప్పన్న—నేను చెప్పే దదే.

తిరుమలమ్మ—కనక మా అమ్మగారు కావా లన్న దానిలో మా బాబయ్యగారు కావా లన్నది తీసివెయ్యండి.

అప్పన్న—తీసివేసి?

తిరుమలమ్మ—శేషం మా అమ్మగారికి పంపండి.

అప్పన్న—శాస్త్రం చెప్పినట్టుంది. ఇది అంతకంటే అపాయ కరం.

తిరుమలమ్మ—మరి యీమాత్రం చిక్కు వదలించుకో లేనివారు తగుదు నమ్మా అంటూ ఉద్యోగాని కెలా సిద్ధపడ్డారూ?

అప్పన్న—(మొగం పక్కకి తిప్పుకుంటాడు)

తిరుమలమ్మ—అధికారం అంటే ఆట లనుకున్నారా?

అప్పన్న—(ఇంకా అలాగే ఉంటాడు)

తిరుమలమ్మ—డబ్బంటే ఆశ పుట్టిందా?

అప్పన్న—(ఇంకా అలాగే ఉంటాడు)

తిరుమలమ్మ—అడిగినదానికి బదులు చెప్పకపోతే అదో తప్పు అవుతుంది. తెలుసా?

అప్పన్న—(ఇంకా అలాగే ఉంటాడు)

తిరుమలమ్మ—ఒక్క గడియ మీకు వ్యవధి ఇచ్చాను. ఆలోచిం చుకోండి. (ఎదటచూసి) నిమిషంలో వస్తా నుండండేం. (లేచి వెడు తుంది)

అప్పన్న—మహామంత్రి కూతురు. యుక్తులకు లోటా? పురుషు డైతే సామ్రాజ్యాలు నిర్మించగల జాతకం.

తిరుమలమ్మ—(లోపలకు వచ్చి) మా నీలం వదిన వచ్చిందండీ.

అప్పన్న—ఆలోచనకోసం. కదూ? మాట్లాడుకోండి నేను వెళ్లి పోతాను.

తిరుమలమ్మ—మే మే అవతలికి వెడతాం, మీరిక్కడే కూచోండి.

అప్పన్న—వద్దువద్దు. మీ రే యిక్కడ మాట్లాడుకోండి. (లేస్తాడు)

తిరుమలమ్మ—వల్లకాదు. మీకు వగకం, తెలుసా?

అప్పన్న—క్షమించండి. (కూచుంటాడు)

తిరుమలమ్మ—(ఎదట చూసి) రావచ్చు వదినా!

(అపుడు నీలమ్మ పురుషవేషంతో వస్తుంది)

నీలమ్మ—అన్నయ్యగారు మమ్మల్నొక కంటితో చూస్తూ ఉం డాలి.

అప్పన్న—అందు కడ్డేమిటి చెల్లాయీ? నాస్థితికి తగిన సాయం చేస్తాను.

నీలమ్మ—అడ్డు రాకుండా ఉంటే అది పదివేలు. సాయం ఏమాత్రం చేసినా కోటిగుణితమే.

అప్పన్న—సాయం కూడా చేస్తాను.

తిరుమలమ్మ—పోనీ, మీరొకమాటు అవతలికి వెళ్లండి.

అప్పన్న—ఎక్కడ కూచోనూ?

తిరుమలమ్మ—ఈపూటకి మీయిష్టం.

అప్పన్న—మహాప్రసాదం. (వెళ్లిపోతాడు)

(నీలమ్మ ఆశ్చర్యంతో చూస్తుంది. తిరుమలమ్మ గంభీరంగా చూస్తుంది)

తిరుమలమ్మ—కూచో వదినా!

నీలమ్మ—(కూచుంటూ) ఇంకా కూచో మంటావా?

తిరుమలమ్మ—(పళ్లెం యెదట ఉంచి) తాంబూలం వేసుకో వదినా!

నీలమ్మ—నువ్వే యిలా అంటావేం వదినా! నాదశ నీకు తెలియదా?

తిరుమలమ్మ—నిశ్చయం అయేదాకా—(అర్ధోక్తి)

నీలమ్మ—ఇంకా సందేహమే?

తిరుమలమ్మ—కోయగూడేలూ, చెంచుగూడేలూ వెదకడం అయిందా?

నీలమ్మ—అంతా అయింది. నాపాపం పండిపోయింది. ఇక ఆసంగతి యెత్తకు, మనమ్మా, దీక్షా చెడిపోతాయి. అగ్నిహోత్రంలో ఉరకడానికి బయలుదేరి వచ్చాను. వ్యవహారం యెదురు తిరిగితే యిదే కడసారం. యోగం ఉంటే మళ్లీ కలుసుకుంటాం. అత్తయ్యగార్ల సెలవు పొందడం అయింది. ఇక నీ ఆశీర్వచనం కోసమూ, నీ సెలవు కోసమూ వచ్చాను.

తిరుమలమ్మ—శుభం. నీకు జయం కలుగుతుంది. నీకోరికా, నీవ్రానికా తప్పకుండా నెరవేరుతాయి. నీచాకచక్యం యెంత మాత్రమూ వ్యర్థం కాదు. నీసాహసం స్తవనీయమే అవుతుంది. నీ మొగమ్మీద కళ యేమీ తరిగిపోలేదు. మా అన్నయ్య బతికే ఉన్నారు. నువ్వు సుమంగళివి అవుతావు. సందేహం లేదు.

నీలమ్మ—అంత అదృష్టమా నాకు వదినా! దాని మాట అలా వుండనియ్యి. ఇది ముసలిపీనుక్కు నిద్రవేళ, ఆలస్యం అయితే కార్యం చెడిపోతుంది. తొరగా సెల విచ్చి పంపెయ్యి వదినా!

తిరుమలమ్మ—నిన్ను విడిచిపెట్టలేను వదినా? కాని నువ్వు కొండంత పనికి పూనుకుని ఉన్నావు. కనక అడ్డుపెట్టను. వెళ్లిరా. నీకార్యం సఫలం అవుతుంది. నువ్వు మళ్లీ యిక్కడికి వచ్చి నాకు సంతోషం కలిగిస్తావు. ఏమీ అనుమానం లేదు.

(తిరుమలమ్మా, నీలమ్మా కౌగిలించుకుంటారు. ఒకర్ని ఒకరు విడిచిపెట్టలేక, విడిచిపెట్టలేక విడిపోతారు. నీలమ్మ వెళ్లిపోతుంది,)

తిరుమలమ్మ—వదిన కిది చివరి పరీక్ష. రాక్షసుడు, రా జెలాం దాని కెలాంటి గతి తెచ్చిపెట్టామూ!

..............ఉసురు తగలదూ అపురిక్కి!

ఏడో రంగం

(పక్కమ్మ నగరు. ఒక గదిలో కుడిడొక్కలో నుంచి రక్తం కారుతూ ఉండగా "చచ్చాను బాబోయ్" అంటూ వొక దాసి కూలబడుతుంది. "ఏమిటే, ఏమిటే" అంటూ పరుగుపరుగున వచ్చి యింకో దాసి దాన్ని పట్టుకుంది.)

మొదటిదాసి—డొక్కలో పొడిచాడే! చచ్చానే? పేగులు పైకి వచ్చాయేమో చూడూ.

రెండోదాసి—పేగులూ లేవు. చట్టుబండలూ లేవుగాని—యేదీ? చూడనియ్యి! (చూసి) పెద్ద గాయమే. ఎవడే పొడిచినవాడూ?

మొదటి దాసి—ఎవడో నాప్రాణాలకు దాపరించాడే వాణ్ణి పాతెయ్య! (ఏడుస్తుంది)

రెండోదాసి—ఎవడే వాడూ?

మొదటిదాసి—ఎవడో అమ్మగారి చుట్టా న్నన్నాడు. "బాగా ఉన్నావుటే గంగూ" అంటూ వచ్చాడే వాడి దుంపతెగా.

రెండోదాసి—నువ్వెరగవూ!

మొదటిదాసి—వాడి మొగం నేనెప్పుడూ చూడలేదే. అమ్మగార్ని చూడాలనగా అనుమానం కలిగి, అదీ యిదీ అడుగుతూ ఉండగా ఆడుకుంటూ బుల్లిబాబు ఇలా వచ్చాడు. వెంటనే ఆవచ్చిన చచ్చినాడు, కైజారు దూసి బుల్లిబాబుమీదకి ఉరికాడు. గభీమని నేనడ్డువెళ్లాను. తప్పిపోయి ఆపోటు బుల్లిబాబు చేతికి తగిలింది. రెండో పోటు నా కిక్కడ తగిలింది. ఎలా పోయాడే వాణ్ణి కోసెయ్య!

రెండోదాసి—బుల్లిబా బేమయినట్టూ? అపాయం కలగలేదు కదా? (వెళ్లిపోతుంది)

మొదటిదాసి—చస్తూ ఉంటే నన్ను విడిచి వెళ్లిపోతావుటే?

రెండోదాసి—ముందు బుల్లిబాబు సంగతి చూడాలి. లేకపోతే మన పని ఉప్పుపాతరే. ఓర్చుకో, చూసి వస్తాను. (వెళ్లిపోతుంది)

మొదటిదాసి—(లేచి) నాకొడుకోయ్! నాకూతుకోయ్! నేనిక బతకనర్రోయ్! నాప్రాణాలకు వాడెక్కడ దాపరించాడర్రోయ్? (ఏడుస్తూ లోపలకు వెళ్లిపోతుంది)

సశేషం

నవ్యసాహిత్య పరిషత్తు—ఒక జవాబు

ఆర్యా!

కాకినాడలో జరిగిందని చెప్పబడే నవ్యసాహిత్యసభ విషయమై "కాకినాడనగరప్రముఖులు దీనివిషయంలో ఔదాసీన్యం చూపించడం ఆశ్చర్యకరంగా కనబడిం"దనీ 'ఆహ్వానసంఘంవారు సాహిత్యపర్యాలోచనవిషయం కార్యక్రమంలో చేర్చనే లేద'ని వ్రాశారు. ఫిబ్రవరి ప్రబుద్ధాంధ్ర సంపాదకీయంలో ఈసందర్భంలో కొన్ని సంగతులు తెలియజేయవలసి ఉంది.

మొన్న, ఇక్కడ జరిగిన దన్న నవ్యసాహిత్యసభకు, ఆహ్వానసంఘసభ్యులు కావలెనని నావంటివాళ్ల దగ్గరకు కొందరు వచ్చారు. మాకు చేతనైన చందా యిచ్చుకొని కొంతమంది సభ్యులైనాం. అంతే.

ఆహ్వానసంఘం అనేది ఒకమారైనా సమావేశమవటం కాని, సభాకార్యక్రమం ఏర్పాటుచేయడం కాని, అధ్యక్షుణ్ణి ఎన్నుకోవడం కాని, సభాప్రారంభం చేయడానికి ఒకరిని ఆహ్వానించడం కాని, నిర్ణయించడం జరిగినట్లు తెలియలేదు. ఆహ్వానసంఘపు సభ్యులలో కొందరికి సభకు వచ్చేందుకు కార్యక్రమం తెలియలేదు: టిక్కెట్లు ఇవ్వలేదు. కార్యక్రమం జరిగించడంలో గాని యితర యేర్పాట్లలో గాని ఆహ్వానసంఘం అనేదానికి అవకాశమే దొరకలేదు.

విషయనిర్ణయసభ అనేది జరిగిందా? అనేక తీర్మానాలు వాటి విషయమై చర్చలు, నిండుసభలో నైనా వస్తా యని ఆశించాము. అదీ లేదు.

నవ్యసాహిత్యపరిషత్తు, నవయుగంలో అన్ని భావాలవారికి అక్కడ అవకాశం ఇచ్చి, ఏవిధంగా భాషను వాఙ్మయాన్ని అభివృద్ధిచేయడమో చర్చించి, నిర్ణయం చేయాలె. కావలసినంత కార్యం ఉన్నది. చేయ వలసినవి కొంతే: వ్యావహారికాంధ్రమునకు ఒక పద్ధతి, ఒక దారి లేక, ఎవరికి వారు స్వంతభాషలు ప్రాంతీయభేదాలు హెచ్చిపోతున్నాయి. అన్నిచోట్ల వాడుకగా ప్రయోగిస్తున్నట్లు మన లిపిలో ఇప్పుడు వేసే కొత్త అక్షరాలను కల్పించుకోవడం, విజ్ఞానశాస్త్రాలకు, తత్వచారిత్రాదులకు సంబంధించి, భాషలో లోపంగా ఉన్న ఎన్నో పారిభాషికపదాల్ని సృష్టించడం, మొదలైన అత్యావశ్యకమైన పను లెన్నో ఉన్నవి. జాతి అభివృద్ధికి తోడ్పడే రచన లన్నీ—తత్వశాస్త్రం, ప్రకృతిశాస్త్రములు, చరిత్రలు మొదలయిన వన్నీ ప్రకటించి వాఙ్మయాన్ని అభివృద్ధి చేయాలి. ఇన్నిటిని రాసివేయడం ఏవో కొన్ని పాటలు పద్యాలు మాత్రం నవ్యసాహిత్యం అని గుర్తించడం జరుగుతోంది.

ఆంధ్రసాహిత్యపరిషత్తులో కనబడే సంకుచితభావాలు లోపాలు సవరించి, విశాలదృష్టియంతో ఈపరిషత్తు నవ్యసాహిత్యానికంతటికి పరిషత్తు అవుతుం దనే ఆశతో ఉండి. కొంతమంది మి సభ్యుల మయ్యాం.

చేతనైనంతమట్టుకు డబ్బు సహాయం తప్ప, ఇతరవిషయాల్లో ఆహ్వానసంఘసభ్యుల ప్రమేయం లేకుండానే అసభ జరిగింది. యాజమాన్యం అంతా అసభానాయకు లయిన కొందరు వ్యక్తులే వారికి ఉచితం అని తోచిన విధంగా జరుపుకున్నా రని వింటున్నాము. ఆవిషయంలో కాకినాడపౌరులమీద, ఆహ్వానసంఘంవారిమీద బాధ్యత పెట్టడం న్యాయ మేనా?

కాకినాడ ౨౩-౨-౩౬ } చిత్తగించవలెను.
మా. వెం. ఏ. క. రంగాచార్యులు
(వకీలు)

(ఈలేఖ చూడగా, మొన్న కాకినాడలో జరిగిన నవ్యసాహిత్యపరిషత్తు నిర్వహించడంలో ఆహ్వానసంఘంవారికి ఎలాంటి జోక్యమూ లేనట్టూ, చందా లివ్వడంతో వారి పని ముగిసినట్టూ, పైగా, వారిలో అనేకులు పరిషత్తుకు రాలేనట్టూ, రానాలన్నా ప్రవేశానికవకాశాలు కల్పించ లేనట్టూ కనబడుతూ ఉంది. ఇంతేకాకుండా "యాజమాన్యం అంతా అసభానాయకు లయిన కొందరు వ్యక్తులే వారికి ఉచితం అని తోచిన విధంగా జరుపుకున్నారని వింటున్నాము" అనేమాటవల్ల ఆహ్వానసంఘంవారిలో అనేకులకు ఈసందర్భంలో అసంతృప్తి కలిగినట్టూ, అది అనుమాత్రంగానే ఉన్నట్టూ స్ఫురిస్తూ ఉంది. అయితే: ఆహ్వానసంఘాధ్యక్షులయిన బులుసు వెంకటరమణయ్యగారు పరిషత్తు ప్రారంభంలో స్వాగత వచనాలు వినిపించి ఉన్నారు. కార్యదర్శులలో ఒకరైన సమయమంతుల అచ్చన్నపంతులుగారు కూడా ఒకటిరెండుమాట్లు వేదిక యెక్కి ఏవో కొన్ని సంగతులు సెలవిచ్చి ఉన్నారు. అయినప్పుడు రంగాచార్యులుగారు చెబుతూ ఉన్నది ఎంతవరకూ నిజం? ఆచార్యులుగారి కథనం అబద్ధమని కాని, నిజం అని కాని నిర్ధారణగా చెప్పడానికి మాకేమీ ఆధారాలు లేవు. కాని వచ్చి ఉన్న వారైనా ఆహ్వానసంఘసభ్యులు, సమావేశంలో, అంటీముట్టనట్టు సంచరించడంలో ఏవో కొన్ని అసందర్భా లేర్పడినట్టు దీనివల్ల బాగా అవగాహన అవుతోంది. నిజానికి అలాంటి సన్నివేశాలుండడమే వస్తే ఆహ్వానసంఘాధ్యక్షులూ, కార్యదర్శులూ కూడా అధికారికంగా ప్రకటించడం చాలా అవసరం. నవ్యసాహిత్యనిర్మాతలకు ఆంధ్రసాహిత్యపరిషత్తు ఆదరంగాని, ప్రోత్సాహంగాని కలిగించడం లేదు. అసలు, వారికందులో స్థానమే లేదు. ఇలాంటి స్థితిలో అత్యవసరంగా ఏర్పడిన నవ్యసాహిత్యపరిషత్తులో కూడా కొందరు నిరంకుశాధికారం చెలాయించడమూ, ఆర్థ్యం యిచ్చిన ఆహ్వానసంఘంవారికి కూడా అందులో తగినంత బాధ్యత లేకపోవడమూ—ఇలాంటి సన్నివేశాలు కోరతగ్గవి కావు. కాలాదృష్టి యెరుగని ముసలిపండితులకు కనపడకపోయినా, తెనుగుదేశంలో యిప్పుడు నవ్యసాహిత్యం హుటాహుటి నడకలతో పెంపందుతూ ఉంది. దానివల్ల యువకులలో చాలామందికి చిత్తసంస్కారం కూడా కలుగుతూ ఉంది. ఈకారణంవల్ల నవ్యసాహిత్యమునకు ఇప్పుడు పరిషత్తు ఏర్పడడం చాలా అవసరంగా ఉంది. ఏర్పడనే ఏర్పడింది కూడానూ; కాని అడుగులోనే హంసపాదు వన్నట్లు ఈఅసందర్భా లేమిటీ?

సంపాదకుడు)

వీరరసము.

జమ్మలమడక మాధవరామశర్మగారు

మానవుని సహజమైన అంతరంగచలనములో హేతుసాపేక్ష ఉండదని మనవిచేశాను. తామసవృత్తిలో అనివార్యమయిన బాహ్య సాపేక్షను అపలాపము చేయలేము. సత్త్వప్రవృత్తి స్వతశ్శూన్యమై నట్లు తమోవ్యాపారం లోకాశ్రయమే, అయినా సాత్త్విక భావాలు తాత్త్వికమైన ఆసనంలో అనుసంధానం చేసుకోవాలి.

సాత్త్వికవిశేషములో సృష్టితత్త్వము కూడుకొన్నది. ప్రళయ ప్రాధాన్యమును తామసము కబళించుకొన్నది. బౌద్ధప్రక్రియావేశంతో చెప్పితే "శూన్యమునుండి ఉత్పత్తి, శూన్యములో ప్రళయము" అని అనక తప్పదు. ఇంతకన్న పూర్ణమునుండి సృష్టి వెలువడింది. పూర్ణములో లయముపొందు అనటం సమంజస సిద్ధాంతం. మన సంఖ్యాశాస్త్రంలో ఈ నిర్ణయం ఉంది. అవ్యంతములలో పూర్ణత విశిష్టము. "౧౨౩౪౫౬౭౮౯౦" ఈ సంఖ్యల అవ్యంతములలో పూర్ణభావం ఉన్నది. ఉపక్రమనిర్వాహణాలలో ఐక్యం ఉండితీరుతుంది. అది అనంతం. ఒక రజ్జువును అవ్యంతాలు కలిపి ఏకరూపంగా చెయ్యవచ్చు. అప్పుడు సృష్ట్యాదిలోని బిందువు ఉత్పన్నమయినట్లు ఆభాసించుతుంది. అవ్యంతాలలోని ఐక్యం అంటేటా అనుసూర్యమయినపుడు మన అధ్యస్తవాదం అవ్యాహతంగా ధ్వనించుతుంది. బిందువులోనుండి సృష్టి, బిందువులోనికి సంహారము అనే విషయమును చక్రరహస్యగంభీరవేదులు అనుభవములోనుండి పోనీయరు.

స్థితిచనలో మునుగుతున్న వారికి సృష్టి సంహారములు ఏకరూపముగా గోచరింపవు. స్థితి అధ్యాసభావ్యానుగతంగా ఆరంభం చేసుకొన్నప్పుడు పూర్ణభావము ఏకత్వజ్ఞానము సుప్రకాశములవుతవి.

సాత్త్వికతామసములకు సమష్టిసృష్టిలో భేదం ఉన్నది. విశిష్టసృష్టిలో ఐక్యం ఉన్నది. తామసము లోకానుషంగంతో ఉన్నా నిరపేక్షమనటానికి క్షణప్రక్రియ అవసరం. తామససంగము మొదటదశలో, ఇదివరలో అనుసక్తమైన భేదకళలన ఉంటుంది. తరువాత అభేదభావన సంప్రాప్తమవుతుంది. ఈ అవస్థలో ఐక్యం అనుభావ్యం కావచ్చు.

ఇంద్రియలక్ష్యమయిన బాహిరపదార్థ సముదాయం తమోవ్యాపారములో నిమిత్తమయినా క్షణానుసంధానమును అనుసరించితే అనిమిత్తతాజ్ఞానం కుదురుతుంది. తమోవృత్తి అంతర్లీనవిమగ్నకాలోపునపుడు ఈ ఐక్యానుగృహీతమయిన అనిమిత్తతాజ్ఞానం అపేక్షితము. తామసమును కార్యసాధనముగా దలచినపుడు ఈ విమర్శ అక్కరలేదు.

ప్రళయములో బిందుస్థితి, సృష్టిలో బిందుస్థితి ఉంటుందని మనవిచేశాను.

ప్రళయము సృష్టి వీటి ఐక్యావస్థ అయినవృత్తి ఇక్కడ వీరరసములో అవసరము.

వీరము తామససాత్త్వికము. నిమిత్తజ్ఞాన సహకృతమైన తామసప్రథమాంశము—దానిననుసరించి ఉపభోగ్యమవుతున్న సాత్త్వికతురీయాంశము కలసికొన్నపుడు వీరము కలుగుతుంది. తామసపక్షంలో ఉత్కటావేశంతో కూడుకొన్న సంరంభము గోచరింపక తప్పదు. తామసప్రవృత్తి వీరరస బీజావాపక్షేత్రము కాబట్టి ప్రథమక్షణంలో ఉత్పన్నమయిన సంహారకళలన ఆవశ్యకము. తామసమైన కార్యారంభము ఉత్కటావేశము. ఆరంభము సమార్గప్రవృత్తి కాదు. అద్యప్రవృత్తి ప్రవృత్తి కాదు. ఆరంభము అద్యప్రవృత్తి స్వరూపము. సమార్గప్రవృత్తి కార్యపథంలో గోచరించే ప్రవర్తనము. ఈ నిర్ధారావేశము వీరవ్యక్తి హేతువు. సాత్త్వికములోని సుఖాంశము దీనిలో మిళితమై సమగ్రత్వమును సంపాదించి వీరమును రసముగా చేయగలుగుతుంది. అందువలన తామససాత్త్వికము వీరరసము. సుషుప్తిలో జాగ్రదవస్థమాదిరిగా తామసములోని సాత్త్వికము అనుభవములో సమాసమవుతుంది. హాయిగా నిద్రపట్టింది. 'సుఖమహమస్వాప్సం' అనే ప్రత్యభిజ్ఞ సుషుప్తి జాగ్రత్తువల్ల కలుగుతుంది. నీరభావంతమువున్న చల్లదనము జలముకాదు. అది "నీరము" అట్లాగే సుఖానుభవప్రత్యభిజ్ఞ అనంతకల. అసంగంగా తామసములోని సాత్త్వికం ఉత్కటావేశగర్భము. హృదయపద్మములో జ్యోతీరూపమైన జీవాత్మ శ్వేతవర్ణముతో ఉన్న పూర్వదళవిశ్రాంతిలో ఉంటే ధర్మమతి కలుగుతుంది.

వైడూర్యవర్ణదళానదళ విశ్రాంతిపొందితే "దానాదికృపా మతిర్భవతి." అనుకున్న నే వీరరసము. "మహేంద్రదైవతో హేమవర్ణోయం సముదాహృతః" అని వ్రాసిన విశ్వనాథకవిరాజు వచనం అత్యంతోపయుక్తం కాదు. ఈ వీరరసమునకు దళద్వయవిశ్రాంత్యనుగమనము దానధర్మదయాభేదమును సంపాదించింది. ఈ భేదప్రస్తావమును ముందు మనవిచేస్తాను.

కార్యారంభానుసంధానములో ఆత్మానందప్రకాశము విస్తారోపాధికమయితే అది వీరరసము. చిత్తవృత్తిలోని విస్తృతి అహంతాప్రత్యయ పరిపూర్ణము. "అహమేవం విధః" అనే పూర్ణాభిమానం హృదయంలో నిబిడమయినపుడే విస్తృతి గలుగుతుంది. ప్రాణిసామాన్యము అంతటా ఉత్కర్షను కోరటం సహజము. ఈ ఉత్కర్ష తన ఊహలో గోచరించేది గాని గొప్పవారని తానను కొనేవాళ్ళలో ప్రకాశించేది కాని కావచ్చు. తనకు అనుభవంలో ఉన్న దానిపైన ఆకాంక్ష ఉండదు. అందువలన ఉత్కర్ష అనుభూయమానమవుతూ ఉంటే ఆశ కలుగదు. అహంకారప్రాంత అధిక్యమును అనుసరించుతుంది. జగత్తులో జని ధర్మములో ఉన్న జంతువు సుఖాలసమైనా శోకాకులమైనా ఉపశాంతశీలమయినా అభిమానప్రాణతతో ఉండక తప్పదు. ఈ మానిత్వమే చిత్తవిస్తృతి హేతువు. మానసికశక్తివలన ఈ పీఠోపాధిక విస్తారమునకు నిర్ధిష్టకలుగవచ్చుకాని విస్తారము సహజముగా ఆత్మధర్మము. ఆత్మధర్మము ఉపభోగమార్గంలో ప్రవేశించినపుడు ఉదాత్తరీతినే అనుసరించుతుంది. అందువలన "ఉత్తమప్రకృతిర్వీరః"

ధీరోదాత్తనాయకుడే వీరరసాశ్రయయోగ్యతకలవాడు. భటాదిగ తరంగా వీరవర్ణనము ఆస్వాద్యం కాలేదు. వీరరసము ఉత్తమప్రకృతి అంటే "ఉత్తమా చమత్కారాశయాధాయకతయా రసాంతరాదుత్కృష్టా ప్రకృతిః స్వభావోయస్య" అని కూడా అర్థం చెప్పవచ్చు. అని శ్రీరామచరణః అన్నాడు.

అలంకారికులు చేసిన సంఖ్యానపద్ధతినిబట్టి రసముల తరతమ భావముకుకూడదు. అసలు రసములలో స్వపరవిభాగము లేనట్లే తరతమ విచక్షణకూడా ఉండరాదు. అయినా అద్వైతవాదంలో మాదిరి ఉపాధిభేదమునుబట్టి క్రమికతతప్పదు.

"శృంగారహాస్యకరుణాః వీరాద్భుతభయానకాః" అనికొందరు "శృంగార వీర కరుణాద్భుత" అని కొందరు "శృంగార హాస్య కరుణారౌద్రవీరభయానకాః" అని కొందరు ఇష్టంవచ్చినట్లుగా వరుస పలుకుతూ అట్లాంటి క్రమికతానుసంధానంలోని స్వారస్యాన్ని కూడా నిర్ణయించారు. కాని సాహిత్యసారపద్ధతిలో వీరరసము మూడవ క్రమములో మొదటిది.

శృంగారము తరువాత ప్రాధాన్యమును జనాదరణమును వహించిన రసాలలో ఇది మొదటిది. అందువలననే తర్కవాగీశుడు రసాంతరోత్కృష్టస్వభావాన్ని దీనికి అంగీకరించాడు. వీరరసమునకు ఉన్న ప్రాధాన్యవిషయమై సామాన్యముగా ఎవరికీ అసూయ ఉండదు. దీనికి ఇంత ప్రాధాన్యం ఎందుకురావాలి? అని కూడా లోకం ఎప్పుడూ ప్రశ్నించదు. దీనికి ప్రాధాన్యం తగ్గినట్లు కనపడితే కారణం ఏమిటో? అనే ఆలోచన కలుగుతుంది. ఇప్పటి నీరసదరిద్రకాలంలో వీరరసాన్ని గురించిన ఆశంకే లేకపోవటం భారతదౌర్భాగ్యం.

వీరరసములో ఉత్సాహముస్థాయిభావము. ఇది అహంతాప్రత్యయములో ఉండటమువలన అభిమానికమైన ఆనందము దీనిలో ఉంటుంది. ఉత్కటావేశములో కూడుకొన్న ఉత్కర్షేచ్ఛసంస్కారబద్ధమయితే సహజము కావచ్చు. జన్మాంతరవాసనా రూపమయిన ఈ నైసర్గికేచ్ఛ ఉదాత్తత్వమును సంపాదించి జీవితమును అకర్మ ప్రాయము చేయగలుగుతుంది. ప్రాక్జన్మీయ పుణ్యపాకానుగతమయితే ఆధ్యాత్మికమైన ఇచ్ఛకూడా కలుగవచ్చు. నైసర్గికాధ్యాత్మికేచ్ఛలకున్న సూక్ష్మభేదమును వీరావాంతరప్రభేదములబట్టి మనము నిర్ణయించుకోవాలి. అన్నివిధములయిన ఈ భేదములలో ఆధ్యాత్మికేచ్ఛ సమవృత్తిని సంపాదించుతుంది. నైసర్గికేచ్ఛవలన ఒక ధర్మములోనో, దానములోనో, యుద్ధములోనో, విశేషాసక్తి కలుగవచ్చు. సాంప్రయోగికమైన ఇచ్ఛ వీరభేదములలో ఏకదేశవ్యాపి. ఈఇచ్ఛ వీరసామాన్యమునుబట్టి ఉండదు. సాంసర్గిక—ఔపమానిక—అభిను సభ్యుల మయో...యుక పొందిన ఉత్సాహము పరిపుష్టమయినా చేతనైనంతమట్టుకు... ఈ...డు ఇచ్ఛలలో తనకు అభి... ప్రమేయం లేకుం...న—సాదృశ్యమువలన, ...అంతా అసభానాయకు లయిన...చేసికొనటం ఉన్నది. ...తోచిన విధంగా జరుపుకు... పరాంగభావము పొందు... మతమయిన పదార్థము... అనుసరణము...

అందువలన తదన్యవిషయకేచ్ఛ అభిమత పదార్థానుగతము కావలసినదే, మంత్రోతుకు పావలాలంచం ఇవ్వటం అధికారి అనుగ్రహం కొరకేగా.

ఇది కాక ఆహార్యకేచ్ఛనుగూడా పరిగణనలో చేర్చాలి. ఇచ్ఛాసముత్పత్తి అనుకరణ ప్రభావమువలనకూడా అవుతుంది. పూర్వకాలంలోని ఆదర్శపురుషుల అనుకరణం, ఇప్పటి మహనీయుల అనుకరణమూ నైసర్గికమైన ఇచ్ఛను పోషించి ఆస్వాదపథంలో ప్రాధాన్యము పొందినపుడు ప్రత్యేకంగా ఎన్నదగినదే. ఒక దొంగవేషం ఇందులో జొరబడుతుంది. 'అహమేవంవిధః' అనే అహంకారప్రాణత తనకు ఉండుటం కాక లోకము అనుకోవాలని దాంభికేచ్ఛతో ఉండటం. తనప్రవృత్తి ఎట్లాఉన్నా సరే శ్రోత్రియఛాందసవేషం వేసి "వీడు అమాయకుడురా" అని లోకులు అనుకునేటట్లు ప్రవర్తనచేసే తెలగాణ్యులమాదిరి. ఈదాంభికేచ్ఛానుగతమైన ఉత్సాహము రసపార్యంతిక స్థాయిత్వముతో ఉండి ఆస్వాద్యము అవుతుందో కాదో భావకప్రభాతలు విమర్శించాలి.

ఉత్కటావేశావిష్టమైన చిత్తవృత్తి ఔన్నత్యాభిలాషతో ఉండగా, కలిగే అనుభవములనుబట్టి ఉత్సాహోపాధులనుబట్టి వీర రసమునకు కలిగిన ప్రభేదములను అలంకారికులు అనేకరీతులుగా సంఖ్యానించారు. భరతుడు "దానవీరం ధర్మవీరం యుద్ధవీరం తథైవచ, రసంవీరమపి ప్రాహ బ్రహ్మత్రివిధమేవహి" అన్నాడు. "దానధర్మయుద్ధైర్దయయాచసమన్వితశ్చతుర్ధా" అని విశ్వనాథుడు రసగంగాధరంలో "బహవో వీరరసస్యశృంగారరసస్యేవప్రకారా నిరూపయితుంశక్యంతే" అని వ్రాసి సత్యపాండిత్యాల వీరములను గూడా పండితరాజు ఉదహరించాడు. అచ్యుతరాయలు ఇంతటితో తృప్తిపొందలేదు. దానదయాధర్మ సత్యవిద్యాతపోయత్నత్యాగయోగక్షమాసంపద్రూపకలాగానాహింసైశ్వర్యకవిత్వశ్రద్ధాభక్తివీరములను వ్రాసి కొంత వీరముగూడా గ్రహించుకొమన్నాడు. "నచైకమస్యా సంఖ్యాత్వందోషః" అన్నాడు—రసభేదబాహుళ్యమును అనుసరించిన రసవైపుల్యము అలంకారికులకు అలంకారమేనట అసంతృప్తులు ఇంకా భేదాలు ఊహింపవచ్చు—ముఖ్యమైన భోజనవీరం కలుపుకోండి ఇట్లా కలగలుపు చేయదలచుకొన్నపుడు తక్కువసంఖ్య యుండదు.

అలంకారికుల అభిప్రాయములో వీరరసమునకు ప్రాధాన్యము ఉన్నది. రూపకశ్రేణిలో సర్వప్రధానమైన నాటకములో వీరశృంగారములనే ప్రధానముగా ప్రతిపాదించాలన్నారు. ఆనందవర్ధన మతానుసారంగా సర్వరసయోగ్యత నాటకానికి ఉన్నా శృంగారవీరములలో అన్యతరము ప్రధానప్రతిపాద్యమయితే నాటకానికి అనితరశోభకలుగుతుందని సహృదయులు అంగీకరించుతున్నారు. శ్రవ్యకావ్యమార్గములోకూడా ఒకప్రక్క శృంగారం వేరొకవంక వీరం సామాన్యంగా సమానంగా పరుగెత్తుతున్నవి. శృంగారంమాదిరిగా వీరరసంకూడా అందరకూ అనుభవపథంలో అంద

నాటకములో నేఉన్నది. అస్వాభావికమైన ఆలోచన పెట్టుకోకుండా ఆలోచించితే వీరరసం ఎందుకు ప్రధానం కాదు! ఇది అప్రధానమా! అని మానసిలోకం అనుకోక తప్పదు. వీరరసప్రభేదాలలోని మానవీయ వీరమునకు గొప్పతనమును సంపాదించినది. నిత్యజీవన విధానం పరిశీలించితే వీరానుభావం అంతటా సర్వత్రా సుఖంగా సాగుతున్నది. దానవీర దయా భేదాలలో పరలోక కాంక్షణీయ ఫలము లను దీని న్యాసం కనపడుతుంది. ఇతర భేదాలలో ఐహికాను భవానికి సంబంధించి నేఉన్నది. స్వోపకారం పరోపకారం కలసి ఆవిరోధ భావంతో వీరంలోనే సహాయమును చేస్తున్నవి. లోకానికి నిర్భయ భావమును సంపాదించటానికి వీరమే మార్గము.

పురుషార్థములలో ధర్మార్థములను ప్రధానముగా సంబంధించినవ్యక్తి సాధించుకొన్నదివీరమే. సృష్టికి మూలమైనది ధర్మార్థకామాలనే కలుగుతుంది. విశ్వవిజ్ఞాన కళలన్నింటికీ వీరమే మూలము. వీరములో ఉపరిపూర్ణ సజ్జనాలకొనినా సర్వ సంపదలు చేకూరుతున్నది.

సాహసము లేని సృష్టిలో జీవము లేదు. నియమాను సారమైన సృష్టి లక్షణము ప్రసారమునకు హేతుకము. ఆత్మశక్తి చాలనములో వీరమే మూలము. పూర్ణమైన భౌతిక సంపన్నత కార్యారంభానుగత వీరములోనే సాధుకొన్నది. కాబట్టి అసరిహార్యమయిన ఆత్మశక్తి ఆనాటిలవాహినిగా అనుస్యూతమయింది. భౌతిక సంబంధమును విడిచిన భూతాత్మకు ప్రపంచములో స్థానము లేదు. భూతసృష్టిలో ఆత్మిక మైన ప్రాణిక వీరముతో సంబంధము ఉండక పోదు.

మానవాభ్యుదయ భావము వీరాధీనము. విశ్వాసమే వీరధర్మము. విశ్వాసత్వము వీర సంకల్పము. విశ్వైక్య వీరప్రసాదము. విశ్వసంహారము వీరవిహారము.

విశ్వము ఉన్నప్పుడు పండితుడు కవి గాయకుడు. నేతవిధాతలు అయితేనే పాలకుడు పోషకుడు ద్రష్ట. నిర్వీర్యునకు నాయకత్వములో స్థానము లేదు. రాజకీయతంత్రవేత్త వీరుడయినాడు. వేద విహారి వ్యాసుడు వీరుడయినాడు. విశ్వమానికి ద్రష్ట యైనవాడు. వీరోత్సాహము కలవానికే సులువుగా ప్రపంచ గౌరవము— లభ్యమౌను. మనతంత్రములు నిర్వీర్యములు కాదు. మనము అవిరాముగా కొనసాగటం సిగ్గు.

అందువలన వీరములో కూడుకొన్న ఉత్తేజనశక్తి విశ్వాశ్వత్థవృక్షానికి నిత్యజీవము పోసినది. వృక్షమూలములో కూడుకొన్న వీరరసము అంతటా సమరసముగా వ్యాపించి సీమని సంపాదించింది. ప్రవాహము విశ్వసముద్రానికి జీవనధార. ఎడతెగని ఈరస ధారా అంతర్లీనమైనా విశ్వరూపము.

ఇట్లాంటి వీరరసమునకు అవ్యాహతమైన ప్రాధాన్యమును ఆంధ్రలోకమైనా అపలాపము చేయదు. ఈవీరరసము నానారూప విహారి అయినా అలంకారికుల అర్థిక దృష్టిలో ప్రధానముగా యుద్ధవీరము స్వరూప సాక్షాత్కారము చేసింది ఐహిక ప్రయోజకములకు మాదిరి. పారలౌకిక ప్రయోజన సంపాదకములకుగూడా దైవిక, యుద్ధవీరమే మూలమని భావకమూర్తులు భావించి ఉంటారు. అందువలన విభావానుభావ వ్యభిచారిభావములను యుద్ధవీరానుసారంగా కూర్చారు. "ప్రతినాయకవర్తి నయవినయాసమ్మోహాధ్యవసాయ బలశక్తిప్రతాప ప్రభావ విభావ మార్గ శేష వాదివిభావః స్థైర్యధైర్యశౌర్య గాంభీర్య త్యాగ వైశారద్యాద్యనుభావః ధృతిమతిగర్వస్మృతి తర్కరోమాంచ మర్షమత్యావేగాదిద్వ్యభిచారీ ఉత్సాహస్థాయి భావశ్చర్వణీయతాం గతో..." కావ్యానుశాసనం 77 Page హేమచంద్ర విరచితం.*

లోకములను అనుకూలమార్గంలో ప్రవర్తింపజేసేది యుద్ధవీరమే. అందే రాజకీయతంత్రసామ్రాజ్యమును అనుభవంలో తీర్చిదిద్దుకొన్న ప్రజాపాలనలయిన మహారాజులు వీరరసనుకూలికలను సిద్ధరసామార్గములుగా ప్రజాసామాన్యముచేత సేవింపచేశారు. ఆనుశీకులు గతిలిపిలములోనే యుండి క్రింద పడిపోక ఉత్కృష్టమై అయిన శాంత రాంతులు కొంత తెక్కు లోయలను నగిపోయినారు. ఈవీరప్రవాహము ఆగామినీతము. అందువల్లనే శృంగారములో కూడా ప్రవేశించింది. శృంగారము దీనితో మైత్రి చేసుకొన్నది. వ్యవధానం ఉండరాని కామినీకాముకుల మధ్యకూడా ఒకొక్కప్పుడు సంఘర్షణ లేకుండా ప్రవేశించుతుంది. కాని ఇక్కడ ఆస్పదం యుద్ధవీర చేష్టలు శృంగార చేష్టలన్నారు. కుపితప్రణయినీప్రసాదలబ్ధికి ప్రియుడు సామదానభేదోపాయములను అవలంబింపక తప్పదు. ప్రేయసి పాద తాడనంతో ప్రసన్నయైందని ప్రకటించినా అక్కడ శృంగారప్రతీక అయింది. శృంగారాపేక్ష అయిన వీరరసము శృంగారముకంటెనే ప్రధానకమైముకము తోడుగుకొన్నది. అందువలన వీరప్రాధాన్యం అప్రతిహతమైనది కాదా! వీరరసానుభవితలు లోకంలో చాలామంది ఉన్నారు. వ్యవహారపథంలో మలుగుతున్న ఉదాత్తపురుషులందరూ ఉన్నతభావాలతో పౌనఃపున్యముగా వీరాస్వాదము చేస్తున్నారు. వీరోత్సాహకమైన వృత్తాంతము నిశాలహృదయములలోకూడా తొలుదిరసిన హృదయ లోకానికి రసానందమును సంపాదించుతోంది. ఈ వీరచర్యలా భౌతికనిమిత్తమైనా శరీర ప్రతిబింబము పొందక జీవశక్తికి ఉద్రేకమును సంపాదించుతుంది.

వ్యావహారములో వెలువడిన ఉత్సాహశక్తి ఊర్ధ్వలోకములో ఉత్కర్షతో కూడుకొన్న ఉద్గమము పొంది నాటి సముదాయమును ఒక్కసారి పలకరించి నవ్యశక్తివిలాసముతో మిశ్రితమైన యోగానందమును సంపాదించటానికి సమర్థమైనది వీరరసమే—అవ్యాహత

---

* సంధ్యాదిగుణానాం సమ్యక్ప్రయోగో నయః ఇంద్రియజయో వినయః. అసంమోహః అధ్యవసాయస్తు తత్త్వనిశ్చయః మంత్రదర్శితా హస్త్యశ్వరథపదాతం బలం. అవస్కన్దయుద్ధాదౌ సామర్థ్యం శక్తిః శత్రువిషయ సంతాపకారిణీప్రసిద్ధిః ప్రతాపః అభిజనధనమంత్రసంపత్ ప్రభావః.

పైన దీని ప్రాధాన్యం అనుకూలవృత్తితో అందరిలో అనుస్యూతమైంది.

ఔచిత్యపరీక్ష రసములలో అత్యవసరమని ఆనందవర్ధనుడు స్వోపజ్ఞతో అనుశాసనము చేస్తున్నాడు. ఎంతఉత్తమ వ్యాఖ్యానవిలాసమున్నా ఔచిత్య చారిత్ర్యం కలుసుకొన్నట్లయితే లశునవిస్తకుసుమశేఖరములో మాదిరిగా చమత్కారము శోభితమవుతుంది. "ప్రసన్న మధురధీరాహారిణకవృత్తు:" తనుగుణంగా ఘటనావిశేషం విలసనం పొందాలి. ఔచిత్యము రసోపనిషత్తు. అనౌచిత్యము రసభంగకారణము. ఉత్పాద్యవస్తుకథలో దివ్యౌచిత్యము పనికిరాదు. గ్రంథములో స్వీకార్యమైన వస్తువు ప్రబంధప్రఖ్యాతము కావాలి. నాయకుడు ప్రఖ్యాతోదాత్తుడు కావాలి. ఇట్లాంటి నిబంధనములో కవిస్వాతంత్ర్యముండదు కాదు. లేకపోతే ఒకమనిషి పడి వైరిపుత్త్రికయ వేసి సీతా దని ప్రాచీనులు తలిచారు.

ఈకారణము మన గ్రంథాలలో హాస్యముగా వర్ణింపబడ్డ వని మనవిచేశాను. మన ఆదికావ్యము వీరరసనిబంధనమే "మహాభారతమునుమహాభారతముచ్యతే" అని ప్రసిద్ధిపొందిన భారతము వీరరసమే. ఈ రెండు మహాగ్రంథములను అనుసరించి యాటదేరిన వాఙ్మయం ప్రధానంగా లేకపోలేదు. రాజాశ్రయంలో ఉన్న తత్సంపాదిత కవిచంద్రులు రాజమతానుసారంగా కొన్నికొన్ని గ్రంథాలలో శృంగారానికి ప్రాధాన్యం చూపించినా వీరం అంతగా నిర్లక్ష్యం కానందుకు మనం సంతోషించవలసిందే. మగ్గల స్వభావంలో కూడుకొన్న అబలాజనంతో అవసరం లేదని తలచి కవీశ్వరులు వీరరసనిబంధనం ఉన్న గ్రంథాలలో స్త్రీలకు ప్రాధాన్యం ఇవ్వలేదు. నేటికాలపు స్త్రీలు కొందరు మాటలతో వారిని నిరసించుతారు కాని వారి అభిప్రాయంలో ఇట్లాంటి వీరభణితంతో ప్రకాశించిన ఆడవాళ్లు గోచరించలేదు. సంస్కృత కావ్యవాఙ్మయంలో వీరరసప్రధానక కావ్యాలు ఎక్కువగా ఉన్నట్లే మాకు కనిపించుతుంది. కాని కావ్యాలలో ప్రమహాద్యమయిన వీరరసము స్వాద్యమై భావనాపథంలోనే విహరించింది కాని ప్రవర్తనలో ఉండే వ్యాప్తాకారం గ్రహించలేదు. ఆగ్రంథాల నిర్మాతల తాత్పర్యంకూడా అంతేనేమో అని ఊహా కలుగుతోంది. ఆకవులు ధన్యులయినారు. వాళ్ల ఈప్సితఫలం వాళ్లకు సిద్ధించింది.

ఆంధ్రగ్రంథాలలో సంగతి చూచుకుంటే ముందుగా సంప్రదాయాలలో కూడా నీరసావేదన కలుగుతుంది. "ఈప్రబంధంలో వీరరసం ప్రధానప్రతిపాద్యంగా ఉన్నది." అని చెప్పటానికి అర్హములయిన గ్రంథాలు మనకు ఎక్కువగా లేవను కుంటాను. రాజులు సుభిక్షంగా రాజ్యపరిపాలన చేసారు. ప్రజలు సుఖులై శృంగారమతులయినారు. వ్యాపారంతరంలేమ కొట్టి పాలకులు పగటివేళలలో అంతఃపురకార్యాలు లేనపుడు భక్తిపరులయినారు. వీరోత్సాహన్ని అంతగా తలచుకోవలసిన అవసరం లేకపోయింది కాబోలు.

పల్నాటి వీరచరిత్రలోని ప్రాభవం పామరులకు అవగాహన కాదని ఎవరూ అనరు. శ్రీనాథుని కలము సర్వతోముఖము. ఒకముఖముతో శృంగారమును పలుకరించింది. రండవదానిలోనుండి అభివ్యక్తమయిన వీరరసము మూర్తమై కదుడుకట్టి వీరచరిత్రలో సింహాసనం వేసుకున్నది. ఏకదేశాస్వాదములో ఆరితేరిన ఆంధ్రప్రజ వీరరసమునకు వెన్నుచూపించింది అని అనను కాని సింహావలోకనం చేయవలసిందని కోరుతాను. పలనాటిసీమలోని బాలుడు సిరాగ్రేసరుడయినాడు. కార్యంపూడిలోని కార్యాగంథము నిత్యనూతనమే. జంగపుకథలో కూడుకొన్నా చిన్నపరడ్డికథ విన్నపుడు కన్నెలయినా, చిన్నలయినా "వీరోపాసకీమయమేమి" అని అనిపించుతారు. బొబ్బిలికథ చరిత్రగా అలకించితే గుమ్మెతలు సిబ్బితలూ అందరూ బెబ్బులి ఉత్సాహం పొందవలసిందే. ఏమి! అట్లాంటి వీరగ్రంథాలేవీ! ఆనేమాటకు ప్రాధాన్యంలో స్థానం కలిస్తే పుస్తకాలు ముసుగు తీసుకుంటూన్నయ్యా?

చరిత్ర పరిశోధకులు లక్షాయిలదాలు వెదకటంలో చూపుతున్న శ్రద్ధను వీరగ్రంథాన్వేషణంలోకూడా చూపరాదా? అని అభిజ్ఞులు ఎందుకు ప్రశ్నించకూడదంటాను. సమాజోత్సాహంతో ఇట్లాంటి వీరకృషిచేసే విమర్శకులు తమ విమర్శకత్వాన్ని పరిశోధకత్వాన్ని సఫలపరచుకుంటున్నారని వీరమాత సంతోషించి వారిని ఆశీర్వదించుతుంది, దాంపత్యకోశ మానిక పరిశోధకులు సుకృతాత్ములను పొందగలుగుతారా?

ప్రకృతికాలికవాఙ్మయంలోని కొన్ని పిచ్చిపిచ్చి నాటకాలలో వీరరసం ఉన్నదని తలపోత్తగలయిన కవులనుమన్నా ప్రధానంగా "నేను" అంటూ వీరరసం ప్రకాశించటంలేదు. నేటికాలపరీత ప్రణయకవిత్వంలో వెక్కితలలు వేసిన శృంగారవేషాన్ని వీరంకూడా వేసుకోక తప్పిందికాదు.

ఇప్పటి నవీనభారతం సుక్తకంఠంతో ఎలుగెత్తి ఘోషిస్తూతూ వీరానికి స్వాగతం చెప్పవలసివచ్చిన అవసరం వచ్చింది. కాకవుల కీనూతన నినదించలేదు. వాళ్లు అత్యాస్తసోపానిలో వాళ్లు కొట్టుకుంటున్నారు. అసలు కవిసమాఖులు పసరుతో వ్రాసిన పాలలో వీరరసము కలియలేదు. కొందరకు ఆరసలేశమున్నా అది అవిపులోకసంతోలంలో కలశపెట్టటంలేదు. ఆవిగ్నమై అణువులు చామకొన్న మగ్నలోకం ఆస్వాదనలో ఆనందం పొందటానికి తగినశక్తి లేకుండా ఉన్నది. ఈఆవేశముతో కూడుకొని పర్యవేక్షణము చేస్తూఉన్న ఏకాత్ములకు అవరణభంగము కలుగజేసే ఆదన్యములేదు. ఆంధ్రలోకములో అంధత్వము లేదుకాని ఆనేత్రము విస్మృతము కాలేదు. చెదరిచెదరిపోయి సుకుమారులేని అపదును కన్నులలో నదరు కూడుకొనలేదు. కాని లోకము బుభుక్షితమైనది. వీరాన్నము కావలయును. పిపాసువు అయినది. వీరరసము కావలయును. మసకకన్నులతో ఉన్నది. వీరాంజనము కావలయును. నేటికి సహృదయిన కవివరుడు ఇంకనూ ఉదయులుదేరడా?

కాటుకచీకటితో కలసి హృదయకోణములోని గూహితమై నిలీనమైన ఉత్సాహశక్తిని ఉద్రేకించి ప్రదీపింప జేయగలవాడే, నిర్విఘ్నలోకం సహాయపడకపోయినా వీరరసాధిదేవతమహేంద్రుడు అప్సరఃకన్యకలచేత ఆకవిపీఠని వీరగానమును గానింపజేస్తాడు. అప్పుడు వీరపాత్రలోని అమృతమును ఆతడే మనల నందరిని త్రావింపచేస్తాడు.

ప్రస్తుతాంధ్రరంగస్థలం

ఆర్యా! నమస్తే.

దక్షిణభారతముపై-తత్రాపి తెనుగు నట్టింట 'ఇంతింతై ఇక నింతయై మరియు దానంతై' విలయతాండవం చేస్తూఉన్న హిందీని ఎదుర్కొని-ప్రచారకుల తేనె పూతలోఉన్న కట్టుచేమను విప్పిచెప్పి మీరు తెనుగునాటి పరువును దక్కించడానికి చేసిన యత్నమునకు చాలాసంతోషం.

మీవలె మనపొరుగు కర్ణాటసాహిత్యపరిషత్తు కూడా హిందీసవతి తల్లిప్రేమను కనుక్కొని పూర్తిగా హిందీని ప్రతిఘటిస్తున్నదని వింటే మీమార్గం అనఘమైనదని తెలుస్తుంది.

ఒక యుగంలో దేశీయులంతా ముగ్ధులై అపమార్గమునకు దొర్లిపోతూఉంటే ఒక అభిజ్ఞ సాహసికుడు చేయవలసినపనిని మీరుచేశారు. మీరు తెచ్చిపెట్టిన ఈసమస్య ప్రత్యాంధ్రుని హృదయాన్ని ఒకఊపు ఊపింది. అనుకూలంగానో-ప్రతికూలంగానో. హిందీని ఉంచవలసినచోటు-నట్టిల్లా-నడిబజారా? అనే ప్రశ్న, సద్దన్నా తెనుగువారి నల్లగుండెను పట్టుకు దిగలాగుతున్నది. సంవత్సరంపైగా వాయించిన మీఢంకా అందరికీ వినిపించింది. ఇకచాలు. ఈయేట్రిల్లో ఈచలమును ఇంకొక ఆంధ్రమహాసభవైపు మరల్చి ప్రబుద్ధాంధ్రకు అన్వర్థతను ఆపాదించండి.

ప్రస్తుతాంధ్రరంగస్థలం చాలా తప్పుదారుల పడిపోయి మిక్కిలి హీనస్థితిలో ఉంది. ఆంధ్రత్వపు జీవనాడి తడవి, తెనుగుకళల తరుణోపాయం వెదకి మనరంగస్థలాలను మంచిస్థితికి తెంటుకు రావలసిన బాధ్యత ఆంధ్రప్రబుద్ధులదని యెలుగెత్తి చాటాలి. ఇదివరకు మీరీ సూచన చెయ్యకపోలేదు. కాని హిందీని యెదుర్కొన్నంతపట్టు కనిపించలేదు. ఆనాట్యవిషయం ఆసంచికను దాటి ఎంతోదూరం రాలేక పోయింది.

హిందీని ఎదుర్కొనడం పరిమితప్రయోజకమే. ఇది ఒక్క-ఆంధ్రవ్యక్తిత్వమును మాత్రమే నిలుపుతుంది. ఆంధ్రరంగమును బాగుచేసే ఉద్దేశం మాత్రం, అపరిమితప్రయోజకము-ఆంధ్రసారస్వతోద్ధారకమును. కనుక హిందీని ఆటంకపరచే దీక్షనూ-ప్రయత్నమునూ, తెనుగు నాటకాల దీనస్థితివైపు త్రిప్పండి-త్రిప్పించండి. ౧ నాట్యకళయొక్క పూర్వాపరచరిత్ర ౨ తెనుగురంగాల ధోరణి ౩ నానాటికి నాటకగతులు ౪ కంట్రాక్టునాటకాలు కిరాయినటులు ౫ ఒన్సుమోర్లు ౬ ఆంధ్రసభ్యత ౭ తెనుగుటాకీలు ౮ టాకీలోని టాకీ నటనము ఇట్లాంటివాటిని గురించి ఖచ్చితంగా విమర్శించే వ్యాసాలుకోరి రప్పించి మీరు వ్రాసి ప్రబుద్ధాంధ్రద్వారా తెనుగు రంగాల్ని మరమ్మత్తు చేయండి. ఆంధ్రుల కళాభిరుచి వట్టిపశుప్రవృత్తిఅనే అపకీర్తి తప్పించడానికి మీశక్తిని వినియోగించండి. సుహృద్భావముతో ఈసలహాలను చూచి ఇందులోవి ఏవైనా ఉపాదేయములైతే ఆంధ్రప్రబుద్ధుల కందించండి.

రామచంద్రపురం
౧౯—౭—౩౬

ఇట్లు,
మీ
హనుమదింద్రకంటి

(మామిత్రులు హనుమదింద్రకంటిగారు రాసిన యీలేఖను మేము చాలా సంతోషంతో ప్రకటిస్తున్నాము. ఇందులో, వారు, నాట్యకళకు సంబంధించిన అనేకవిషయాలను తీవ్రచర్చలు జరిపి ఒకదారికి తేవలసిన ఆవశ్యకాన్ని చాలా స్పష్టంగా నిరూపించారు.

తెనుగుదేశంలో నాటకప్రదర్శనాల ప్రారంభం యివాళా నిన్నా కాదు. నటులు కావలసినంతమంది తయారైనారు. ద్రష్టలున్నూ లక్షలకొద్దీ తయారైనారు. నాటకప్రణేతల సంఖ్యకూడా చాలా యెక్కువగానే ఉన్నది.

మనవారిలో నాటకాభిరుచి, ఒక్కొక్క నటుడు, ఒక్కొక్క రాత్రి ఒక్కొక్క వేషం వెయ్యడానికి నూరేసిరూపాయలు నిక్కచ్చిగా వసూలుచేసేటంతగానూ, నాటకప్రదర్శనాలు కంట్రాక్టు చేయడానికనేకులు పోటీలుపడేటంతగానూ పెరిగింది.

కాని ఒకరికీ కళమీద దృష్టి లేదు. పైగా ఒకరోజుకంటే ఒకరోజు ఉన్న గోడు కూడా చెడిపోతూ ఉన్నది.

ఇవాళ నాటకం చూడడానికి వెళ్లడం అంటే సంతకు వెళ్లడం-గోసంగిపాటలూ, గాసటబీసటప్రేలాపాలూ వినడం-ఇలా ఉన్నది. తెనుగుజాతి యీవిషయంలో ముందుకి అడుగువెయ్యడం లేదు. వెనక్కి దిగజారడం కూడా లేదు. పక్కపక్కలకు తూలుతూ సాలోపుల్లో పల్టీలు కొడుతూ ఉన్నది.

సంగీతానికి దక్షిణదేశంలో గల ప్రత్యేకకర్ణాటకకర్తను పరమావధి పొందించిన మహానుభావుడు, ఆంధ్రుడు: కాని మన నటులకు కర్ణాటకసంగీతం అంటే అన్నద్వేషం కంటేనూ ఎక్కువ ద్వేషం. పోనీ అంటే హిందూస్తానికత్తు వారికి కొరకబడలేదు. అసలు ద్రావిడభాషకులుంబానికీ-విశేషించి అజంతమైన ఆంధ్రభాషకూ హిందూస్తానీసంగీతానికీ కిటకిలవదనే జ్ఞానమే లేదు మనవారికి పైగా, ఏసంకరరాగాలో తీయడమే గాని మన నటులలో అనేకులకు అక్షరజ్ఞానం కూడా పూర్తిగా లేదు.

నాటకప్రణేతల సంగతి చూదామంటే ఇందుకు తగినట్లుగానే ఉన్నది. ఇప్పుడు ప్రదర్శించేడే అనేక నాటకాల కర్తలకు శాస్త్రజ్ఞానం లేదు. శ్రుతపాండిత్యమేనా లేదు. లోకానుభవం అసలే లేదు. దీనికతోడు మన నటులు ఆనాటకాలను ఇష్టం వచ్చినట్లూ మార్చివేస్తారు. వచనంతీసేసి పద్యాలు, పద్యాలనుపీకివేసి పాటలు. ఆపాటలేనా బొంబాయినుంచో కలకత్తానుంచో ఢిల్లీనుంచో దిగుమతిఅయిన చౌకరకాలకు అనుకరణాలు. పైగా కథాసరణినే మార్చివెయ్యడం. రెండుమూడు నాటకాలలోనుంచి ముక్కలు తీసి అతకడం. కొత్త భాగాలు చేర్చడం.

ఈ నాటకప్రణేతలకూ, యీనటులకూ తగినట్లు ద్రష్టలు. అంతమంది ద్రష్టలూ సంగీతంకోసం వెళుతూన్నారందామా, వారిలో నూటికి తొంభైతొమ్మండుగురు పేరుపొందిన గాయకులు వచ్చి ఉచితంగా పాటకచేరి చేస్తూన్నా రంటే ఆవేపుకే చూడరు, కవిత్వంకోసమూ, భావాల కోసమూ వెళుతున్నారందామా;

ఆవిషయాలే వారెరుగరు. పోనీ, కథకోసం చూస్తున్నారందామా, వాటిలో అదృష్టం కనపడదు. కాని నాటకశాల నిండిపోతుంది. కంట్రాక్టరు ఖజానాపెట్టె నిండుతుంది. "నాటకం యెంతో బాగుంది వచ్చారా" అని నటులకు నిర్వాహకుడు [illegible].

ఈ నాటక ప్రదర్శనాలవల్ల, చివరకి, కళ్లముక్కూ దాగిలమూతలాటలాడినట్లుగా ఉన్నది: నాటకకళలకు ఏమీ పుష్టి లేదు.

సినిమా చూసినా, నాటకం చూసినా మన చిత్రకళకు గూడా నాటకశాలలో బహిష్కారమే కనబడుతూ ఉన్నది.

ఈపరిస్థితులు చూస్తే ప్రబుద్ధులైన హనుమదింద్రకంటిగారివంటి యువకులకు — అధునికాంధ్రవాఙ్మయనిర్మాతలలో మంచి భవిష్యత్తు కలవారికి ఆవేదన కలగటంలో ఆశ్చర్యం లేదు.

అయితే ప్రబుద్ధాంధ్రకు ఈసంగతి తెలవక పోలేదు. ఈసంకల్పమూ, యీప్రయత్నమూ కూడా లేకపోలేదు. హనుమదింద్రకంటిగారు కూడా ఈవిషయం స్మరిస్తున్నారు. కాని వారు యిప్పట్లో ఇలాగ ప్రతి చెయ్యలేదు.

రెండో ఏడు సంవత్సర ప్రారంభసంచికలో గరిమెళ్ల సత్యనారాయణగారి "ఆంధ్రులు — నాటకకళ" అనే వ్యాసం ప్రకటిస్తూ మేము, ఈవిషయంలో చర్చలకు ప్రారంభం చేశాము. దానిమీద మామిత్రులు కొడవటిగంటి కుటుంబరావుగారు, వారు రెండు మూడు వ్యాసాలు, చాలా విలువగలవి రాశారు. అంతే.

అప్పుడు మరెవ్వరూ ఆవిషయం కలగచేసుకోలేదు. కాని ఏడే [illegible] మిత్రులు మాత్రం మాకు యీవిషయం సూచిస్తూ వచ్చారు.

సరే.

ఇప్పటికేమీ మించిపోలేదు.

మామిత్రులు హనుమదింద్రకంటిగారి సూచన ననుసరించి మేము యిప్పుడు నాట్యానికి సంబంధించిన చర్చలకు మళ్లీ ప్రారంభోత్సవం చేస్తున్నాము. నటులకు సంబంధించిన సకలవిషయాలలోనూ, నాటకాలకు సంబంధించిన అన్ని అంగాలలోనూ, [illegible] కోరుతున్నాము. ఒక్కొక్క నాటకాన్ని గురించి, ఒక్కొక్క నటుని గురించీ, వ్యక్తిద్వేషం లేకుండా బాధ్యత వహించి రాయబడ్డ వ్యాసాలను అన్నిటినీ ప్రకటిస్తాము.

ఆంధ్రనాటకరంగాన్ని [illegible]గా చెయ్యాలని హనుమదింద్రకంటిగారి సంకల్పం. అవశ్యభూతంగా కూడా చెయ్యాలని మాకోరిక.

నాటకాలతో పాటు టాకీఫిల్ములను గురించి కూడా మనం చాలా పనిచెయ్యవలసి ఉన్నది. తెనుగులో టాకీ తియ్యడం అంటే డైరక్టర్లకు ఏమీ నిగవా లేకుండా ఉన్నది. నటులకు అప్పుడే తల బిగుసు కట్టిపోయింది. కాని దేశీయులు తెనుగుటాకీలు చూడడానికి ఎగబడుతున్నారు. కారణం తమకు తెలిసిన భాషలో టాకీలు రావడమే. చివరికి తెనుగుటాకీల గతి పసిపిల్లలతో ఫిల్ముతీసేటంతవరకూ వెళ్లిపోయింది. రాష్ట్రేతరులైన అన్యభాషలవారు మన డబ్బు దోచుకోవడానికి ఏర్పాటయినా [illegible] అంగీకరించి సిద్ధపడతారు. ఇకముందు మరో వ్యాసంలో చెలామణీ కాలేక వారి నాశ్రయించమని ఎంగిలి మెతుకులతో తృప్తిపడేవారు మనలో చాలామంది కనబడుతున్నారు. మనం యీదుస్థితిని తప్పించుకోవాలి. హనుమదింద్రకంటిగారు కూడా యీవిషయం ఉద్దేశించే వున్నారు.

చాలా సంతోషం.

ఈచర్చలకు సంబంధించినవాటిలో విషయప్రాధాన్యమైన ఒక్కొక్క వ్యాసానికి మేము అయిదేసి రూపాయల చొప్పున పారితోషికం యిస్తాము. వ్యాసంలో భాష, శైలి, హేతువిన్యాసం, నిర్ణయాలు ఇలాంటివన్నీ సరిగా ఉండాలి.

[illegible] —

ఈసలహా యిస్తూ, మామిత్రులు హనుమదింద్రకంటిగారు, హిందీని గురించి ప్రాతికూల్యం యిక కట్టిపెట్టవలసిందని మాకు సూచన చేశారు. కృతజ్ఞులము.

కాని వీలులేదు.

అది కట్టిపెట్టడానికింకా సమయం రాలేదు. కాంగ్రెస్సును మధ్యపెట్టి, దక్షిణదేశభాషలను చంపివేసి, వాటిస్థానే తమ భాషను ప్రతిష్ఠించాలని తీవ్రప్రయత్నాలు చేస్తూ వున్న హిందూస్థానీల కింకా మనవారు గుణపాఠం నేర్పడం లేదు. ఈమధ్య కాంగ్రెస్సు అధ్యక్షునితో కలిసి [illegible] హిందూస్థానీలు వచ్చి ఇక్కడ [illegible] పురెక్కించి వెళ్లారు. వారు మన లిపులు కూడా యెగతాళి చేస్తూ మాట్లాడారు.

అయితే: ఇక యెంతో కాలం అక్కరలేదు. గుంటూరు వగైరాలలో యువకులు హిందీని పూర్తిగా యెదిరిస్తున్నారు. కాంగ్రెస్సు ఉత్తరహిందూస్థానానికే ప్రాముఖ్యం యిస్తూ యెంతసేపూ అక్కడే సుడిగుండుగుతూ ఉన్నది. కనక తత్వజ్ఞులైన దాక్షిణాత్యప్రముఖులు హిందూస్థానీల మాయావాగురలలో యిరుక్కుపోతున్నారు: గాని స్వాతంత్ర్యాన్ని ప్రేమించే యువకులకు ప్రపంచం అంతటితోనూ సంబంధం ఉన్నది కనక — ఉండితీరాలి కనక వారు హిందీ నిరుపయోగితనూ, దురాక్రమణాన్నీ పూర్తిగా గుర్తించినారు.

ఏది యేమయినా, ప్రబుద్ధాంధ్ర, యిప్పట్లో హిందీప్రాతికూల్యం విడిచిపెట్టలేదు.

సంపాదకుడు)

సంపాదకుని కల కూడా కథే

కొల్లూరు ధర్మానాయునివిగారు

...కమీతో చలేదు. ...కు నాలుగురోజులైంది. ప్రెస్సుకి ఆహా ...మేదో రేపు సమయం యివ్వకపోతే నాలుగోవారానికి పత్రిక ...చుకోము. వారపత్రికతో సాగలేక మాసపత్రిక పెట్టినా, ...సాంకోసం — మేలైన సరుకుకోసం — ...కుండా ... ...ను.

మేడమీద గదిలో కూర్చున్నాడు. టేబిలుమీద ...గా వెలుగుతూంది. టేబిలునిండా కట్టలుకొద్దీ వ్యాసాలు ...న్నాయి. కుర్చీలోకూర్చుని ఒక్కొక్కటే తీసి ...దు. ఎంపికలోనుంచి ప్రకటించిన యీసారి గిలో ...మని. 'ఇది ప్రమాదం, ఎదిగుచ్చు—' ... ఎప్పుడు ...ఎప్పటికి తేమలగలడు! మంచి ...అమూలా ...దూరా. ఎగరని ...స్వేచ్ఛగా దిద్దు బొమ్మచేస్తూ, ...లో ...న్నాడు. ... పద్ధతిగా ... కుర్చీ ...లోకి ...యం ఫుడు దొరకలేదు. ...బుక్కులో చేరిన వర్తి ...లోకి ...ముకుంటే. ఇంకో ...గం చాలదికోను!

...కే ...లేను! ఇంకా నేం చెయ్యాలి! కొందరు ...కిలు వినయపూర్వకంగాను ...తా ...వ్రాస్తూ పంపిన వ్యాసమేదైనా వేసేస్తేనో!

"మహాశయా!

తామీ వ్యాసమును వెంటనే ప్రచురించి ఆసంచిక ...సంవత్సరం చందాను వి. పి. చేయ ప్రార్థన." ఇత్యాది— ...! ...గౌరవం ...స్తుందా, ... ! ... లేదు. ఏదేనా ...ని ...ఆశ్చర్యం ...ంది.

...న్న గడియారం పదిన్నర కొట్టింది. ...కుర్చీలో ... ...లోపడ్డాడు ...కోసం. ...న్ని ...చివర్న ...వ్యాసులోకి ...తూంది గడియారంపు ...తో.

...సిద్ధకొనున్నట్టు ... ఆకాశంలో ...కనిపి మాస ...తూంది. ...నుంచి ...యేదో గుప్పు ... ఆ ...లో..... ...గలు ...మీద ...చేసిన ...కాలం ...రక్తి ...కథానాయికకోసం ...లోని గులపెట్టెలన్నీ ...లో ...దు ...మ. చిన్న నిద్రమబ్బు ...

* * * *

...పదుగుల పొట్టి ...వీధి ...లు ...వెళుతో బాదేస్తున్నారు. ...తీసేసరికి పోలీసు ఇన్స్పెక్టరు ... "గుడ్ మార్నింగ్" ...నాడు. 'దయచేయండి' అని మేడమీదకు ...దారి తీసేడు. ...స్పెక్టరు ఎందుకొచ్చేడు చెప్మా. క్రిందటి నెలలో తన డిటెక్టివు ...వ్రాసి విస్మయుడై వుంటాడు. బహుశా సూపరింటు తనకి ...డీ. ఉద్యోగం యివ్వదలచి నట్టుంది. అసలే కవి, అందు ...సంపాదకుడు! తనకీ తన కలానికీ ప్రపంచంలో లొంగని దేముంది! లోకాన్ని ...సిరాలో ముంచేయగలడు, నవ్వించగలడు, సృష్టించగలడు, సంహరించగలడు; సర్వసాక్షిగా ...గలడు. తనని గౌరవించడం లోకానికే గౌరవం!

టేబిలు దగ్గర తన యినప కుర్చీలో ఇన్స్పెక్టరు ...ఒక ...వ్వుతూ జేబులోంచి పచ్చ కాగితం తీసేడు. ... అది ...చూసుకున్నాడు. ఆశ్చర్యం! ...ద్రోహానికి తన మీద ...! ...మొహాన్ని కత్తివేస్తే నెత్తురు లేదు. తను రాజద్రోహం చేసేడా? రామచంద్ర! ...! సూర్యాస్త ...ఎగిరి ...మీద ...! కవిలు ...కాలక్షేపం చేస్తున్న ...హీనుమీద ...వేశారా! తానేం చేసేడు, ఏం చెయ్యగలడూ? ఇంతకూ, రాజకీయాలలో ...కలగజేసుకోలేదే? ...రేసుకున్నాడూ— ...! ...వేసుకోవటానికి తన ...దాలో ...ఆ ...తాను ...కో. అంతే, ...రాజద్రోహం యొక్కడా!

"ఎడిటర్ సాబ్! పోదాం రండి." అని ...నవ్వుతూ ...న్నాడు ...దాల్చిన ...

మరి గడువులేదు. ...వెంట పోవలసిందే. టేబిలు మీదవీ, డ్రాయర్లలోవీ, ఒక గంపెడు చెత్త పోగుచేసి జేబులు నింపు కున్నాడు ఇన్స్పెక్టరు. కొన్ని పుస్తకాలూ, ఉత్తరాలూ కూడా సంగ్రహించేడు. ఇద్దరూ మేడమెట్లు దిగి పోయేరు. ...కుటుంబం (ఒక భార్యా, ఇద్దరు బిడ్డలూ) పుట్టింట వుండిపోడాన, ...ని ...లో ...వచ్చాడని ...లేక పోయింది. ఇన్స్పెక్టరు ...తాళం వేసి ...యొక్క ...న్నాడు.

మర్నాడు ..."...సాన్ని" ...
అంతా కొండపోడుగా ...లు ...ప్రఖ్యాతులైన ...హెడ్ లైన్సులో ...కాయలాటి అక్షరాల్లో అన్ని పత్రిక ...నూ కనిపించేడు. కొన్ని ...దేశద్రోహి అనీ, సంపాదకీయంలో ...సందించేయి. ...యెన్నడూ ...కొందరు ...జీవిత సంగ్రహం పేపర్లలో చిత్రంగట్టి ప్రకటించేరు. "...అలా ...న్నాడని అనుకుంటూ ...న్నారు ...: ...బో, ఉద్దండపిండం" అని ఆతని పేరన్నదూ వినని తెగుమనుషులు సిటీక్లబ్బుల్లో చెప్పుకోవడం ఆరంభించేరు. "నే ...క్లాస్ మేట్స్ మేమండీ. నాకు చెప్తారేమిటి ఆతని సంగతి? ఎప్పుడో ఉబుకుతాడని నేను మొదట్నించీ అనుకుంటూనే వున్నా"నని ఒక ప్రాక్టీసులేని ప్లీడరూ (...పత్రికకి చందా యేనా యిచ్చివుండ డితడు)—ఇలాగ ...కీర్తి కాంతులొక్కసారిగా విరజిమ్ముకు పోయేయి నాలుగు దెసలా! అది కారణంగా, ...తాలూకు పబ్లి షరు ఆఫీసు మీద ప్రజలంతా విరగబడిపోయేరు కాపీలకోసాన్ని. ఏమిటి చెప్మా ఇతను రాసిన రాజద్రోహం! ఈ వెంటనే సంపాదిం

చుకోకపోతే, ఉన్న ప్రతులేవో ప్రభుత్వం స్వాధీనం చేసుకుంటారు!" సంపాదకీయములేనా సంగ్రహించాలని, ప్రజలంతా పాతకాపీలు సైతం కొనుక్కుపోయేరు.

నాలుగు రోజులనాడు మేజిస్ట్రేటు కచేరీ కాంపౌండంతటా ప్రజలు నిండిపోయేరు. ఆవేళ శర్మగారి కేసు విచారణ. ఇద్దరు పోలీసు వాళ్ళు శర్మనితోడ్కొని వచ్చి కోర్టుహాలులో ప్రక్కగా నిలబెట్టేరు. అతని ముఖం కొంచెం వాడుకునం వచ్చి కళవదలి ఘంటుడాన్ని త్యాగమూర్తియొక్క తేజం స్ఫురింపజేస్తూంది. కటకటాలుకట్టిన బల్లమీద న్యాయమూర్తి సహాలీభ్రమదృష్టితో యేదో పరిశీలిస్తు న్నాడు. అతని పాదసన్నిధినే బెంచి గుమస్తా నిల్చుని పెదిమికలం పెట్టుకుని [illegible] లకు నీకొమ్ములు [illegible]స్తున్నాడు. కోర్టు వారి కారో [illegible] చేత నిండా పని వున్నట్టుంది. కొను బెంచి చుట్టూ న్యాయవాదు లంతా పుస్తకాలూ కాగితాల కస్తరాల్లోంచి [illegible]లమూలను [illegible] [illegible] సూస్తున్నారు. కొందరు ఫ్లీడర్లు పనక్క[illegible] [illegible]లను చాటుగా చేతులందించి, వాటిని కనుబొమ్మలతోనే కసురుతున్నారు.

కొన్ని [illegible]దాయిలైన [illegible] [illegible] కేసు [illegible]. ప్రభుత్వపక్షపు వకీలులేచి, శర్మ అనే యితడు కేవలం రాజద్రోహ మైన కుట్రలు పన్నేవాడనీ, ప్రజాహృదయంలో ప్రభుత్వద్వేషం కలిగించు డానికి [illegible] నెల [illegible] వ్రాసినాడనీ, ప్రకటించినాడనీ, చెప్పి [illegible] ం డేదు పుస్తకాలో కోర్టువారి దాఖలు చేసేరు, "కోర్టువారి సెల వైతే, ఇతడు పరోక్షంగా రాజద్రోహానికి సహాయపడమే కాకుండా, కేవలం [illegible]కొరకని బుజువుపచ్చే ఒక ఉత్తరం అతని స్వహ స్తాక్షరతో వున్నది ప్రవర్తిస్తా[illegible]ంటూ [illegible]ను [illegible]కిల [illegible]. మేజిస్ట్రే టు ఆ ఉత్తరం పుచ్చుకుని ముద్దాయికి చదివి వినిపించేడు:—

"—స్టోక్సు కంపెనీవారు గుపాకులూ తూటాలూ తయారుచేసి సప్లై చేస్తారు—వారి యేజెంటు నాస్నేయుడు. వారి కెవరికీ—" అంటూ కాగితము మీదా నడుమను యీ [illegible] కనుపిస్తున్నాయి. తక్కిన కాగితమంతటా సిరా ఒలికిపోయి నల్లని మరకతేరవుంది.

శర్మ పక్షాన వాదించడానికి ఫీజులేని ఒక సుప్రసిద్ధ వకీలు నిలబడి లేచేరు :—

"కోర్టువారు ఇతను రాసిన కథలన్నీ చిత్తగించవచ్చు. అవి ప్రజా రంజకంగా వుండే ధోరణిలో హాస్యరసంగా వ్రాసినవని చదివితే తెలుస్తుంది. ఇచ్చోకా [illegible]డి ఉద్యోగాలు సంపాదించుకొవడం, [illegible] కార్ల [illegible]మ్మాయిలు అందరిని త్వరలోకాలంగా చూపడం, ఐసీయెస్సు గారి కుమారుడు అసలు వివాహానికే అంగీకరించక పోవడం, ఇత్యాదిగా లోకరూపని పోతూవుంటాయి, ఇతని కథలు. అలాంటి పన్ని అమ్ముడుపోవడానికి కర్తవైనవే కాని మరేం లేదు. వాట్లో రాజద్రోహపు అంతఃకరణ వున్నదనడం అజ్ఞానజన్యం.

అని చెప్పి [illegible]కోట్టి తన తరఫున సాక్ష్యం కోసం ఒక ఉత్తరం చూపేటందుకు మేజిస్ట్రేటుగారి అబ్బాయిని పరీక్ష చెయ్యమనికోరేడు. మేజిస్ట్రేటు కేమీ అర్థంకాలేదు. తనకుమారుడు కోర్టువెలపల సిగ రెట్టుకాలుస్తూ దూరంగా నుంచున్నాడు. అప్పుడతణ్ణి పిలిపించి బోను ఎక్కించేరు. గవర్నమెంటు వకీలు క్రాసుచేస్తానన్నాడు.

"మీరు మేజిస్ట్రేటుగారి అబ్బాయిలా?"

"కాను"

"వయస్సు"

"[illegible]."

"ఈ ఖైదీని—శర్మని—మీ రెరుగుదురా?"

"తెలుసు"

"ఎట్లాగ?"

"నాకు వేటయందు చాలా సరదా. నాన్నగారే నాకొక రైఫిల్ కొని యిచ్చేరు. ఒకసారి యీశర్మగారి పేపర్లో—"స్టోక్సు" కంపెనీవారి ప్రకటన, రేట్లూ, మారినట్టు పడ్డవుండి, యీయన పేర వుత్తరం రాశాను ఆకంపెనీ విలాసము తెలియ గ్గానుని. దానికి వెంటనే యీయన జవాబు వ్రాశారు కూడాను."

"ఏనాళ్ళక్రిందట?"

"[illegible]బ్బే, నిన్నరాత్రి వచ్చింవండీ: నాన్నగారి [illegible]తో [illegible] జవాబు ఇచ్చేడు. ఇదిగో, చూడండి."

ఆ ఉత్తరం చూసేసరికి, మేజిస్ట్రేటుకి అవగాహన పైపోయింది. దాని చిత్తుప్రతి పోలీసువారికి దొరకంచ, శర్మ పీకలమీదకి తెచ్చింది!

వెంటనే శర్మని విడుదలచేసేరు. ద్వారం వెలపలికి వచ్చేసరికి "శర్మగారికి జై" అని గొల్లుమంది. ప్రజల్లో పడేసరికి, అతని సంగతి అందరకీ కనపడాలని కుతూహలంతో ఇద్దరు మనుష లమాంతంగా అతన్ని [illegible]గా గాలిలోకి యెత్తేరు బుజాలమీద నిలబెట్టుకుందా మని!

* * * *

ఆలోచిస్తూ కుర్చీలో నిద్రించిన శర్మ ముచ్చెమటలూ పోసిపోయి మెలకువగా న్నాడు. వెలుపలవరాండాలో నిద్రిస్తూన్న అతని భార్య చటుక్కున మెలివచ్చి గదిలో ప్రవేశించి, "లాంతరేదీ?" అని అడిగింది. స్వప్నసీమలో ఇంకా ఓకాలు పెట్టుగానే శర్మ "ఇన స్పెక్టరే?" అన్నాడు. టేబిలుమీద వున్న లాంతరు, శర్మ గుంజ కోడంలో కాలుతగిలి నేలపడి గుడుగుడు ప్రాణంతో ఆరుతూ మండుతూ వుంది

"అయ్యో, లాంతరు తన్నేసేరేమిటి? ఏంజేస్తున్నారూ?"

"కథ వ్రాదామని ఆలోచిస్తున్నానే"

"బాగుంది; పలవరింతమాని తెలివితెచ్చుకోండి. అగ్గిపెట్టె యెక్కడుంచేరు, యీలాంతరు వెలిగించాలి"

శర్మ భార్య లాంతరు వెలిగించి కళ్ళు నులుముకుంటూ, "యేదీ, యెలాగ మొదలెట్టేరో కథ చూదాం" అంటూ టేబిలుమీద క్లిప్పుతోవున్న కాగితా లందుకుంది.

"ఇదేమిటండీ, బుడ్డెడు సిరా యిందిమీద తన్నేసేరు; యేం రాసేరో ఒకాక్షరం కనపడ్డంలేదు."

"నిజం? నా కదే కలొచ్చింది సుమీ."

"దుష్టుకల కాదుగద!"

"జైల్లోపడి దేశభక్తులయేను."

"పోన్లెండి. మీ కుతూహలం కలలోనైనా తీరిందే."

"కలల్లోనూ కథల్లోనూ తీరడానికేముందీ?"

"చివరకి కథ వ్రాయడం మానుకుని కలలుగంటున్నారా!"

"అదే—తెల్లవారేసరికి రాయాలి. యేం రాయనా అని చూస్తున్నాను—అప్పుడే ఒంటిగంటైంది."

"కష్టపడి కనుక్కున్న కల గాలికి పోనియ్యాడమేం? అదే సూర్పుని రాసేసి పడుక్కోండి."

"శభాష్–కిరణేషుమంత్రీ–బాగా చెప్పేవు!"

తెలుగు డ్రిల్లు *

టేకుమళ్ళ కామేశ్వరరావు బి. ఏ. బి. ఇడి.

'తెలుగుడ్రిల్లు' అను పేరుగల పుస్తకం క్రీ. శ. ౧౮౩౯ లో ప్రకటించబడింది—అంటే ఇప్పటికి సుమారు నూరుసంవత్సరాలకిందట అచ్చయిందన్నమాట. ఇది డెమ్మీసైజుగల ౧౬౦ పుటల పుస్తకం. ఫెదర్ వెయిట్ కాగితాలు. తోలు బైండు. ఈపుస్తకం ముప్పైరెండేసి పుటలుగల సంచికలుగా మొదట ప్రకటించబడింది. తర్వాత ఆసంచికలన్నీ కలిపి సెక్షన్ బైండు చెయ్యబడ్డాయి. చందాదారులకు ఈపుస్తకం వెల ౧౧-౮-౦, ఇతరులకు ౧౮-౦-౦, ఆకాలంలో అనేక కారణాలవల్ల పుస్తకాలు ఎక్కువ ఖరీదుగా వుండేవి.

'తెలుగుడ్రిల్లు' రాజమహేంద్రవరం కాపురస్థులైన వైద్యవిద్వాన్ వడ్రా సీతారామయ్యగారిదగ్గిర వుంది. వారి స్నేహితులైన శ్రీ శ్రీపాద సుబ్రహ్మణ్యశాస్త్రిగారు దాన్ని చూడడానికని తీసుకువచ్చారు. శ్రీ శాస్త్రిగారిదగ్గరనుంచి నేను తీసుకుని దానిలోని సంగతులు తెలియచేస్తున్నాను.

'తెలుగుడ్రిల్లు' రచించినాయన పేరు అయ్యన్న. అయ్యన్న యింటిపేరు పుస్తకంలో యెక్కడా చెప్పలేదు. కాని అయ్యన్న వంశంవారే సీతారామయ్యగారు. అంచేత అయ్యన్న యింటిపేరు వడ్రావారన్నమాట. ఇతను మెరకవీధి తెలగాకులస్థుడు.

అయ్యన్న సైనికోద్యోగి. బిరుదులతో కూడా అతని పూర్తిపేరు సుబేదారు మేజరుసర్దార్ బహదూర్ అయ్యన్న.

'తెలుగుడ్రిల్లు'ను అయ్యన్న రచించడానికి కారణమేమిటంటే 'ఉద్దేశబాహ్యైన చట్టముల తర్జుమా' (పుట i) అవసరమొచ్చింది. అంటే, అప్పటివరకూ అమలులో వున్న సైనిక పద్ధతులు మార్చి వెయ్యబడి కొత్తపద్ధతులు యేర్పరచబడ్డాయి. ఈపద్ధతులు సైనికులకందరికీ తెలియజెయ్యవలసివుంది. ఈకొత్తచట్టం మొదట హిందూస్థానీలోకి అనువదించబడింది. ఈ 'యిందుస్థానీశబ్దములు తెలగాలకు ప్రకటముగా గోచరము కావు' (పు. ౮.) ఈవిషయం తెలుసుకొని మేజర్ జాన్ కిల్విలాండు ఆజ్ఞప్రకారం యెడ్వర్డు క్లాటర్ బక్ దొర ౮-౩-౧౮౩౬ నాడు అయ్యన్నను పిలిచి డ్రిల్లును తెలుగులోకి అనువదించవలసిందని ఆనతిచ్చాడు. అంచేత అయ్యన్న హిందూస్థానీ అనువాదాన్ని తీసుకొని 'యిందూస్థానీశబ్దాలను ఆంధ్రభాషను నిర్మించాడు'. కాని అయ్యన్న మరొకచోట 'యింగిలీషుశబ్దములకు హిందుస్థానీశబ్దములను కల్పనచేసినాను' అన్నాడు. (పు. ౮.) దీని అర్థమేమిటంటే, సైనిక పారిభాషికపదాలన్నీ యింగ్లీషులో వున్నాయి. వాటిలో కొన్నిటికి హిందూస్థానీమాటలు కల్పనచేశాడన్నమాట. అంతేగాని ఈపుస్తకం ఇంగ్లీషులోంచి తెలుగు చేశాడని అర్థం కాదు. ఇంగ్లీషు పారిభాషికపదాలకు వ్యాఖ్యకూడా రాశాడు.

తెలుగుడ్రిల్లుకు చిన్న ఇంగ్లీషుపీఠిక వుంది. అది యెవరు రాశారో మనకు తెలియదు. కాని దాంట్లో అయ్యన్న యీపుస్తకరచనలో ఎంత శ్రమపడ్డాడో తెలుస్తూంది: 'ఉద్యోగంలో వుంటూనే ఈ అనువాదం చెయ్యబడింది. పనిలేని నాలుగుఘడియలూ—యీ దేశపు శీతోష్ణస్థితిని బట్టి యెంతో విశ్రాంతి తీసుకోవలసిన సమయం—యీ తర్జుమాకోసమే వినియోగించబడ్డాయి.' ఈమోస్తరుగా యెంతో కష్టపడి అయ్యన్న యీ తెలుగుడ్రిల్లును రాశాడు.

ఈపుస్తకం ప్రత్యేకంగా బ్రిటిష్ సైన్యంలోని తెలుగుసిపాయిల కోసం రాయబడింది. దానికి కారణం గ్రంథకర్త యిలా చెబుతున్నాడు. 'యింగిరీజువారి యొక్క శబ్దములు కొన్నికొన్ని బోధపడక పోతవిగనుక యేయొక్క పనిలోనున్న ఆటంకం చేస్తూవుంటూరు మరన్ని వెనక ముందూ అవుతూవుంటారు. అందున గురించి కొన్ని శబ్దములు బహుశ్రమవల్ల సంగ్రహించినాను మమహృదయమందు చేరి స్తూవుండను చేతను యిందువల్ల యింగిరీజువారి యొక్క శబ్దములకు యిందు స్థానీశబ్దములు కల్పనచేసి యేయొక్కపనికి అక్కరపడి నటువంటి శబ్దములు లిఖియించనైనది. మనస్సులో యిదిన్ని తోచినది యేమంటే. వుడ్డుశబ్దముల అభ్యాసము యీపంథములో మిక్కిలి వాడికలేనందుచేత నడువడిగా యెల్లప్పుడు శిపాయీలు తేమలో తమకు ఆదేటపువంటి భాషలో నిర్మించనైనది' (పు ౭.) 'నడువడిగా యెల్లప్పుడు శిపాయిలు తమకు ఆదేటపువంటి భాషలో' అంటే అర్థమేమిటంటే, సిపాయిలు అలవాటు ప్రకారం యింగ్లీషుమాటలను వుచ్చరించే వుచ్చారణలోనే యీపుస్తకంలో ఇంగ్లీషుముక్క—

---

* ఈవ్యాసం ౧౯౩౮ లో రచింపబడింది—టే. కా.

లు రాయబడ్డాయి. అందుకంటే తెలుగు శాస్త్రీ యింగ్లీషుము క్కలు [illegible] నిఘంటువులను బోధపడవు. ఉదా:—'స్టాక్ మార్కెట్' అనడానికి '[illegible]' అనీ, 'పికెట్' అనడానికి '[illegible]' అనీ, 'సెంటర్'కు సంటర్ అనీ. ఈవిధంగా అనేక ఇంగ్లీషుమాటలు రాయబడ్డాయి.

తెలుగుడిక్షనరీ వ్యావహారిక భాషలో వుంది. ఆకాలంలో యే వచన పుస్తకము [illegible] వ్యావహారికంలో వుండేది. ఈపుస్తకం యావత్తు, [illegible] [illegible] పుస్తకాలు. [illegible] పుస్తకాలూ కూడా [illegible] గ్రంథకర్తలలో వున్నాయి. మళ్ళీ [illegible] నాలుగైదేళ్ల నుంచి [illegible] పుస్తకాలలో కూడా [illegible] వ్యావహారిక [illegible] తూంది. [illegible] సామాన్యజనులలో కూడా వ్యావహారికం మళ్ళీ ప్రవేశిస్తూవున్న మాట.

తెలుగుడిక్షనరీ వ్యావహారికంలో వుందన్నాను. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] వ్యావహారిక [illegible]. అప్పటికీ [illegible] ప్రకారం కొన్నికొన్ని గ్రాంథికపదాలు వచ్చాయి. ఈ [illegible] [illegible] తప్పని చెప్పక తప్పదు. ఎందుచేతంటే గ్రం [illegible] [illegible] భాష ఒక్క [illegible] భాషే. [illegible] [illegible] [illegible].

ఈ పుస్తకంలో [illegible] [illegible], యుపయోగించే పదాలూ [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] ఈపుస్తకం యొక్క శాస్త్రీయం. అందుచేత దీంట్లో [illegible] మాటలే [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] పుస్తకం [illegible] [illegible] ఇంగ్లీషుమాటలే. [illegible] [illegible] భాష [illegible] [illegible]. ఈపుస్తకంలో [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] కాలపు [illegible]: ఈపుస్తకం [illegible] [illegible] [illegible], ఆకాలపు [illegible] భాషలో [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ఇంగ్లీషు [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] అని [illegible].

తెలుగుడిక్షనరీలో [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] అయిదారు, మరొక్క [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ఏ [illegible] కూడా [illegible]. [illegible] [illegible] అక్కడ [illegible]. [illegible] [illegible] ఒక [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] నుంచి [illegible] [illegible] [illegible].

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible].

ఈ తెలుగుడిక్షనరీ ఇప్పుడు మనకు ఆకాలంలోని తెలుగు తెలుసు కోడానికి [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] లో అప్పటికీ ఇప్పటికీ [illegible] [illegible] [illegible] తెలుసుకోవచ్చు.

ఈ 'తెలుగు డిక్షనరీ' పుస్తకం తెలుగులో [illegible] [illegible]. ఈ గ్రంథం యొక్క ప్రతి [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. ఆంధ్ర వాఙ్మయ [illegible] ఈపుస్తకం [illegible]. [illegible] [illegible] తెలుగు డిక్షనరీ ఒక్క ఎర్రా సీతారామయ్యగారి దగ్గరవుండిపోవడం ఆంధ్రదేశా నికి లాభంకాదు. వాఙ్మయపరిశోధకుల కందరికీలాభకరంగా వుం డాలంటే అది గౌతమీగ్రంథాలయంలో వుండాలి. కనక శ్రీసీతా రామయ్యగారు ఈపుస్తకాన్ని గౌతమీగ్రంథాలయంలో జాగ్రత్త పెట్టి ఆంధ్రవాఙ్మయానికి లాభం చేస్తారని నమ్ముతున్నాను. ఈ పుస్తకం పోయిందంటే పోయినట్టే కనక దీనికి ప్రతులు తీయించి జాగ్రత్త పెట్టవలసిన అవసరం కూడా ఎంతేనా వుంది.

'తెలుగు డిక్షనరీ'లోని కొన్ని భాగాలు [illegible] [illegible] కోసమని [illegible].

[illegible]—[illegible] [illegible]

జమానులు [illegible] యెప్పుడు వుంటారో అప్పుడు [illegible] అడుగు [illegible] కాని కలిసి యెప్పుడువుంటారో అప్పుడు యేదొక్క [illegible] యొక్క కాలును రెండోవానియొక్క కాలు దాకా [illegible]—యెప్పుడెప్పుడు యెక్కడైనా భూమి యెత్తుపల్లంవుంటే మోకాలు సందేహములేకుండా [illegible]— [illegible] [illegible].

[illegible] [illegible].

[illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible].

[illegible] యొక్క [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] నూటయాభై అడుగులు. [illegible]—తలమీ దకు [illegible]—[illegible] [illegible] [illegible]—మోకాలు [illegible] [illegible]—కాలు యొక్క [illegible] భూమిమీద [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]—[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] యొక్క [illegible] పాదాలయందు [illegible]. [illegible] యొక్క ఆజ్ఞ [illegible] యెల్లప్పుడు [illegible] [illegible]—[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] కాని [illegible]—[illegible] [illegible] [illegible] యొక్క [illegible] [illegible] [illegible].

[illegible] [illegible] [illegible].

[illegible] జమానులను [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]— [illegible] [illegible] [illegible] జమానువుంచవలెను. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]_యేయొక్క జమాను యెప్పుడు [illegible] [illegible] చుంటాడో అప్పుడు [illegible]యొక్క [illegible] యెడమచేయియొక్క జమా [illegible] [illegible]... మోచేతితో మోచెయ్యి తగిలివుం [illegible] కాని మోచెయ్యి తనయొక్క [illegible]తో తగిలివుంచవలెను చేయియొక్క వేళ్లు [illegible] [illegible] నేలు రెండో వేలితో కలిశివుం వలెను—[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] వుండేలాగు [illegible] మాంసము [illegible]యొక్క [illegible] కొద్దిగా [illegible] వుంచవలెను.. మరిన్ని జాగ్రత చెయ్యవలశినది యేమంటే_జమానులు [illegible] [illegible] మిక్కిలి దగ్గర కాకూడదు."

వ్యాఖ్యానములు

మళ్లీ రెడ్డిగారా ?

ఆంధ్రయూనివర్సిటీ సెనేటు సభ్యులలో కొందరు, కాళీపడిన వైస్ ఛాన్సెలరుపదవికి, కట్టమంచి. రామలింగారెడ్డిగారిని పిలుస్తున్నారనీ, రెడ్డిగారు ఉన్ముఖులై ఉన్నారనీ గాలికబురు.

ఒక విధంగా చూస్తే యిది చాలా ధర్మంగానే ఉన్నది.

ఏమంటే ?

రెడ్డిగారి పాండిత్యం యోగ్యతాపత్రాలకు అతీత మయినది.

మైసూరి విద్యాశాఖలో పెద్ద ఉద్యోగాలు నిర్వహించి ఉన్నారు కనక వారి శక్తిసామర్థ్యాలను పరిశోధన చెయ్యవలసిన అవసరం యేమీ లేదు.

పైగా, వారు, చాలా కాలం, ఈఆంధ్రయూనివర్సిటీలోనే—వైస్‌ఛాన్సెలరుగానే పని చేసి ఉండడంవల్ల, ఇప్పుడు వారిని పిలుస్తూ ఉన్న సెనేటుసభ్యులలో కొందరికి, రెడ్డిగారిలో, యీపదవి నిర్వహించడానికి తగిన విశిష్టత కనపడి ఉండవచ్చు.

కాని—రెడ్డిగారి వైస్‌ఛాన్సెలరుజీవితం అకొద్దిమందికి మాత్రమే తెలిసినది కాదు.

అది ఒకొక్కప్పుడు కొంచె లెక్కినది. నిజమే; కాని ఒకొక్కప్పుడు లోయలలోకి దిగినది.

అది మొదట్నుంచి చివరిదాకా వడిదుడుకులతో నిండి పోయి ఉన్నది.

నిజం చెప్పవలసివస్తే వారి హయాములోనే—వారి హయాము వల్లనే ఆంధ్రయూనివర్సిటీ, ఆంధ్రజాతిని ఛిన్నాభిన్నాలు చేసివేసింది.

మరిన్నీ, వారి హయాములోనే ఆంధ్రయూనివర్సిటీకే చెందవలసిన—కోరి వచ్చిన దవాగం లక్ష్మీనారాయణగారి భూరివిరాళం వెనక్కిపోయింది.

రెడ్డిగారి స్కీములే కొన్ని యిప్పుడు ఫలోన్ముఖాలయి ఉన్నాయంటే కావచ్చు ; కాని మళ్లీ వారిని తీసుకురావడానికి అది సరియైన కారణం కాదు. ఏమంటే ? అధికారి మారిన ప్రతీసందర్భంలోనూ ఇది ఎంతో కొంత ఉండనే ఉంటుంది.

అదికాలంలో, రెడ్డిగారు ఆంధ్రయూనివర్సిటీని విడిచిపెట్టడానికి బలమైన కారణం యేర్పడలేదు.

విడిచిపెడుతూ, వారు, అందుకు కలిగిందన్న కారణం సరియైనది కానే కాదు.

అదే సరి అయినదయి ఉంటే, కాంగ్రెస్సువారు మళ్లీ కౌన్సిల్లో ప్రవేశిస్తున్నామని ఖేరీ మోయించే దాకా రెడ్డిగారిని పద్మప్రభాసలో ఏకాంతవాసం చెయ్యనిచ్చి ఉండకేపోవును.

అసలు, ఏదో ఒక సంస్థను—ఒక ఉద్యమాన్ని అంటిపెట్టుకుని ఉండే పరమావధిని చేర్చే లక్షణాలు వారిలో కనపడవు.

మైసూరి విద్యాశాఖను విడిచిపెట్టినప్పుడు కూడా వారు ఇందుకు ఉదాహరణంగానే ప్రవర్తించారు.

ఇంతెందుకూ ?

మైసూరిలో పెద్ద పదవులు అనుభవించిన వారు—మంత్రాంగం నిర్వహించాలన్న ఉబలాటంతో కాంగ్రెస్సులో చేరిన వారు—ఒకప్పుడు చాలా పెద్దదనే చెప్పదగినంత కాలం, పదమూడు జిల్లాలకు ఏకైకసంస్థ అయిన ఆంధ్రయూనివర్సిటీకి వైస్‌ఛాన్సెలరుగానే ఉండిన వారు ఒక చిన్న జిల్లాబోర్డు అధ్యక్షతకు చేతులు చాపేరంటే చెప్పవలసినదేమి ఉన్నదీ ?

పాండిత్యాన్ని బట్టీ, శక్తిసామర్థ్యాలను బట్టీ మాట్లాడవలసివస్తే రెడ్డిగారు, అసెంబ్లీ యెన్నికలలో పోటీచెయ్యతగ్గవారు. కాని మంత్రిపదవి వారిని మద్రాసుకౌన్సిలుకని లాగివేసింది. ఇప్పుడు వారు దానికి తగిన సరంజామంతా చేసుకుంటున్నారు. కాంగ్రెస్సు "సరదాపురుషు"లకు లొంగిపోయి మంత్రిపదవీ స్వీకారానికి తల ఊపడమే వస్తే రెడ్డిగారు తప్పకుండా మంత్రే అవుతారు. ఏమీ, ఎవరికీ సందేహంలేదు; కాని యిలాంటి స్థితిలో, వారు ఇదంతా కాదని మళ్లీ వైస్‌ఛాన్సెలరుపదవికి సిద్ధపడితే యిక చెప్పడానికిన్నీ ఏమి ఉంటుందీ ?

ఇది యిలా ఉండగా:

ఆంధ్రయూనివర్సిటీ యిప్పుడు చాలా బీదస్థితిలో ఉన్నది.

అది మనజాతికి తగినంత మేలుకువ కలిగించాలంటే మొదట ధనం పుష్కలంగా ఉండాలి.

తెనుగువారిలో పెద్దపెద్ద విరాళాలివ్వతగినవారెవరూ కనపడడం లేదు.

నచ్చచెప్పి దొరతనంవారి దగ్గిరనుంచే పెద్దపెద్ద గ్రాంటులు కొట్టుకురావాలి గాని మరో దారి లేదు.

ఇంతే కాక:

విశాఖపట్నం మెడికల్‌కాలేజీడిగ్రీలను ఇతరయూనివర్సిటీలవారెవరూ అంగీకరించడం లేదు. అకళాశాలకు పరపతి కలిగించాలంటే, అది కూడా దొరతనంవారి తోడ్పాటు లేనిదే నెరవేరదు.

అనేక కారణాలవల్ల దొరతనంమీద ప్రాతికూల్యం వహించి ఉన్న రామలింగారెడ్డిగారిని వైస్‌ఛాన్సెలరుగా తెచ్చుకుంటే యీపనులు సానుకూలపడతాయా ?

ఆంధ్రయూనివర్సిటీ ఏర్పడ్డ తరవాత మనకు చెప్పుకోతగిన ఫలమేదీ కలగకపోయినా, మనవారిలో అనేకులకు సెనేటు, సిండికేటు వ్యవహారాలలో మంచి అనుభవం యేర్పడ్డది. వారిలో అనేకులు ఉన్నతాశయాలు కలవారున్నారు. జాతికి నవీనవిజ్ఞానం కలిగించే స్కీములు ఆలోచించి, వాటిని విద్యావిధానంలో ప్రవేశపెట్టించడానికి దృఢనిశ్చయులైనవారు కూడా కొందరున్నారు. ఇప్పటి

ముఖ్య—రాజకీయాల్లో రెడ్డిగారికి తీవ్రప్రాతికూల్యం వహించినవారు కూడా కొంద రున్నారు. మొత్తంమీద, ఇప్పటి, ఇకముందటి సెనేటుసిండికేటుసభ్యులు మునపటిలాగ వాక్చాతుర్యంవల్ల సులభంగా లొంగిపోయే స్థితిలో ఉండరు. నిజానికి, రెడ్డిగారు మంచి విమర్శకులే. మంచి వక్తలే. అయితే కాంగ్రెసువంటి ప్రజాసంస్థలలోనూ, శాసనసభలవంటి ప్రభుత్వసంస్థలలోనూ ఒక పక్షాన్ని సమర్థిస్తూ ఒక పక్షంమీద వండెత్తగలరే గాని, రెడ్డిగారు, అన్ని పక్షాలకూ, అన్ని వర్గాలకూ అతీతులై ఉండి, అందరినీ ఒక్క తాటిమీదకి తెచ్చి, అందరి దీక్షలనూ ఏకముఖంచేసి, అందరి శక్తులనూ కేంద్రీకరించి ఒక ప్రయోజనం సాధించగలుగుతారని చెప్పడానికి వారి గత—దీర్ఘ జీవితంలో స్ఫుటమైన సన్నివేశాలేమీ కనపడవు. లేవున్ను.

యూనివర్సిటీవంటి పెద్ద సంస్థలో చెప్పుకోతగ్గ ఫలితాలు కలిగించాలంటే, అది, రోజుల్లో సాధ్యపడేది కాదు. ఎన్నికలు వచ్చిన ప్రతిసందర్భంలోనూ కొత్త వైస్‌ఛాన్సెలరును తీసుకువచ్చి కూచోపెడితే, ఆపెద్దమనిషి యెంత సమర్థుడయినా ఏమీ చెయ్యలేడు. అంచేత, సెనేటు సభ్యులు, ఇప్పుడు "మళ్లీఒక ఛాన్సు ఇచ్చి చూద్దా"మని కాలం విలువ తెలుసుకోకుండా పరీక్షలు చేస్తూ కూర్చోడానికి వల్లకాదు.

ఇదివరకే జరగవలసిన పనీ, కలగవలసిన ఫలితాలూ పూర్తిగా నిలిచిపోయి ఉన్నాయి.

రెడ్డిగారి యెడల ప్రబలవిశ్వాసం కలిగి ఉన్న సెనేటుసభ్యులు—రెడ్డిగారిని ఆహ్వానిస్తూ ఉన్న సెనేటుసభ్యులు—రెడ్డిగారిని బలపరచతలచి ఉన్న సెనేటుసభ్యులు ఈసంగతులు ఏమేనా యోచించారా!

"హిందీమహాజనులు"ట

పదహారేళ్ల వయస్సు రాని తెనుగువారిని హిందీపరీక్షలకు రానీయకూడ దంటూ, ఓగుగంటి వేంకటకృష్ణయ్య బి. ఏ. బి. ఎల్ గారు నెల్లూరుమండలద్వితీయహిందీమహాజనసభలో ఒక ప్రస్తావం ప్రతిపాదించారు.

ఆసందర్భంలో వా రిలా ప్రసంగించారు.

"౧౬ ఏండ్లలోపల బాలురు ఇంగ్లీషుపరీక్షలకు హాజరగుట లేదా? బి. ఏ. బి. ఎల్‌ను చదివినంత మాత్రమున తీర్మానము ఉపపాదించినవారు ఆంధ్రమున సర్వస్వతంత్రమున పాండిత్యము సంపాదించలేదా? పదహారు ఏండ్లకు లోపల నేహిందీపరీక్షకును హాజరు కాగూడ దని యేల అనగా మొదట ఆంగ్ల భాషను చదివి, తరవాత తెలుగు చదివినవారి పాండిత్యము అందరికిని తెల్లముగానే యున్నది. మేము ఇంగ్లీషువలన అట్టి వానిని పొందినవారము కావుననే ఈ తీర్మానము పెట్టవలసివచ్చినది. మాతృభాష నేర్వక మునుపే ఆంగ్ల భాష నేర్పినను, హిందీ నేర్పినను తెలుగుబాలురకు కలుగు హాని ఒకటియే. ఇంగ్లీషు ప్రత్యక్షశత్రు వయిన, హిందీ ప్రచ్ఛన్నముగ పనిచేయుచున్నది........ఆంధ్రరాష్ట్రము సాధించు కొనలేక పోయితిమి. తెలుగుసంగీతము చేతులార రూపుమాపితిమి. కొనకు తెనుగు (నాట్య) కళాపరిషత్తులో హిందీనాటకము ఆడితిమి. ఈ వ్యామోహములో మనము ఏమి చేయము? కనుక మాభయము అకారణము కాదు. బాలురకు పదునారేండ్లలోపున ఆంధ్రాభిమానము కొంతేని కుదురుకొను నని మా ఆస"

వేంకట కృష్ణయ్యగారి ప్రయత్నం నిష్ఫలం అయిపోయింది.

ఇరవై అయిదుగురు మాత్రమే వారి ప్రస్తావాన్ని బలపరచగా ముప్ఫయిమందికి పైగా దాన్నెదిర్చారు.

ప్రస్తావం ఓడిపోయింది.

ధర్మమే.

"నేను" "నాది" అనే భావా లున్నవారికి ఇంత వివరంగా చెప్పనే అక్కరలేదు. అది లేనివారికి ఇంతకా దెంత చెప్పినా లాభం ఉండదు.

అసలు, వెంకటకృష్ణయ్యగారే నా మొగమోట పడకుండా ఉండలేకపోయారు. ఏమంటే? హిందీవిషయంలో పదహారేళ్ల హద్దనగా యేమిటి? పదహారేళ్లవరకే కాదు యాభైయేళ్లు దాటినా అక్షరజ్ఞాన మేనా లేనివారే మనలో ఎక్కువ. వేంకట కృష్ణయ్యగారు, వారంతా హిందీ నేర్చుకోడానికి అంగీకరిస్తారా?

తన మాతృభాషను తగినంతవరకూ నేర్చుకోని ఆంధ్రుడు మరే భాషా నేర్చుకోగూడదు. ఇప్పుడు మన విద్యావిధానం దీనికి తల్లకిందులుగా లేదా అంటే పోరాడదాము రండి. ఇంగ్లీషు తప్పించడానికి బదులు హిందీని గూడా మన పిల్లలకు నూరిపోయడం చాలా అవివేకం.

తన భాష రాని తెనుగువాడు సామాన్యభాషతో నిర్వహించవలసిన ఘనకార్యా లేమిటీ?

ఇది దక్షిణభారతహిందీప్రచారసభవారికి తెలుసు. అయితే వారి ప్రయత్నం తెనుగుభాషను చంపేసి దాని స్థానంలో హిందీని ప్రవేశపెట్టడమే కనక వారు పదహారేళ్ల హద్దు కూడా అంగీకరించరు. వారి తాబేదారులూ, వారి బోధలు విని అదే ప్రసాద మని మురిసిపోయేవారూ అసలే అంగీకరించరు. ఇలాంటి స్థితిలో వేంకట కృష్ణయ్యగారి ప్రస్తావం ఓడిపోవడం ఆశ్చర్యకరం కాదు.

ఇది గమనించారా? ఈజరిగినది "నెల్లూరుమండలహిందీ మహాజన సభ" ట.

ఈసభలో పాల్గొన్నవా రంతా, సొంతానికి వారంగీకరించరేమోగాని, జన్మతః శుద్ధాంధ్రులు. కాని హిందీమహాజను లని వ్యవహరించుకోడానికి ముచ్చటపడుతున్నారు. 'తెనుగువారు' అనిపించుకోడానికే యిష్టపడనివారు పదహారేళ్లదాకా తెనుగుబాలురకు హిందీ నేర్పకూడదంటే విని సహించగలరా?

సుబ్రహ్మణ్యం శెట్టిగారు

మా మిత్రులు, రావుసాహేబు, పింజల సుబ్రహ్మణ్యం శెట్టిగారు అకాలమరణము వాత పడ్డందుకు మేము చాలా విచారిస్తున్నాము.

శెట్టిగారు నిలకడ కలవారు. త్యాగశీలురు. దేశసేవకులు. ఆంధ్ర వాఙ్మయపోషకులు.

శెట్టిగారు చనిపోయినందున కలిగే లోటు ఓపట్టాన తీరదు.

జనవరి ౨౧ వ తేదీని కలిసి మాట్లాడినప్పుడు శెట్టిగారి స్థితి సందేహాస్పదంగానే ఉండినది; గాని వారి కేమీ అనుమానం లేదు. "ఔషధం పంటబడుతుంది. ఆరోగ్యం కలుగుతుంది. మళ్లీ చేతనైన పని చెయ్యవచ్చు" ఇదే వారి నమ్మకం.

అప్పుడు, ఇప్పుడు జస్టిస్పక్షాన్ని నడుపుతూ ఉన్న ప్రముఖుల దౌర్జన్యాలు చూపుస్తూ వారనుభవించిన ఆవేదన హృదయభేదకంగా ఉండినది.

శెట్టిగారు అనేక విధాల దేశసేవ చేశారు.

సమదర్శనీపత్రిక, వారి వార్షికసంచికలూ వారి సేవకు అక్షయ చిహ్నాలు.

హృదయ మిచ్చిన మామిత్రునకు శాంతి కోరుతున్నాము.

పండితుడా! చలించబోకు

దేశమంతా జవహరులాలు పండితుడిమీద ఒక్క పెద్ద బాధ్యత మోపింది. ప్రపంచ మంతా ఆయనమీద తన దృష్టి నిలగ్నం చేసింది. ఈశ్వరుడు ఆయనమీద ఒక బండబాణాని విసరికొట్టాడు.

అయితే: కోటగరుతూగుర్ఱుయొయ్యేలలోనుంచి జెయిల్లోకి ఉరికిన త్యాగి ఆయన. ఈదుఃఖాన్ని ఆయన సమీాళించుకోగలడు. కొద్దిరోజులలోనే చేతికి వచ్చే తన విధులను ఆయన సమాహితచిత్తంతోటే—సహజోత్సాహంతోటే నిర్వహించుకోగలడు.

తనతో గూడా దేశసేవ చేసిన అర్థాంగిని తలుచుకుంటూ దుఃఖిస్తూ కూర్చోవడం ఆమె పక్షంగా శోచనీయంలో చేరుతుం దని ఆయనకు తెలుసు.

కాని మన సిచ్చిన భార్య చనిపోవడం—ఎటూ కాని వయస్సున ఈవిపత్తు కలగడం—దేశీయుల కిది భరించరానిదిగా ఉన్నది.

కమలానెహ్రూపండితురాలికి మేము ఈశ్వరసాయుజ్యం కోరుతున్నాము.

జవహరులాలు పండితునకు మా సానుభూతిని తెలియచేస్తున్నాము.

ఇదా కాంగ్రెస్సాంధ్రుల సత్తా?

"మదరాస్లోనొకసారి కొండిట, ఒక నాడు, అస్పృశ్యతానివారణము గూర్చి గాంధిగారితో ప్రసంగించుచు, హరిజనులతో కలసి భుజించుటకు నేనిష్టపడ నని చెప్పితిని. దానికి మహాత్ముడు, 'నీవంటి దక్షిణహిందూస్థాననాయకుడే యిట్లు పలికినయెడల, మన జీవితకాలములో స్వరాజ్యము వచ్చు నని యాసించుట యనుచితము' అని పలికెను. 'ఉత్తరహిందూస్థానమే దక్షిణహిందూస్థానమునకు గూడ స్వరాజ్యము సంపాదించును లెండు' అని నేను ప్రత్యుత్తర మిచ్చితిని"

కొండ వెంకటప్పయ్యగారు

ఇదీ మచ్చు.

పర్యవసానం యేమి టని కొందు ప్రశ్న.

"కాంగ్రెస్సు ప్రాప్యం స్వరాజ్యం" అని దాదాభాయి.

"స్వరాజ్యం నాజన్మహక్కు" అని తిలకు.

"నాకు స్వరాజ్యం రానే వచ్చిం" దని గాంధి.

"ఉత్తరహిందూస్థానమే దక్షిణహిందూస్థానమునకు గూడ స్వరాజ్యము సంపాదించును లెండు" అని మన వెంకటప్పయ్యగారు.

ఇలాంటి చిత్తవృత్తి కలవారిని, అరవలూ, కన్నడులూ, మళయాళీలూ దక్షిణహిందూదేశనాయకులుగా అంగీకరిస్తారో—అంగీకరించారో లేదో తెలవదు; కాని తెనుగువారు దీనిని ఆక్షేపించలేదు. తెనుగుపత్రికలు కొన్ని, ఈసందర్భంలో వెంకటప్పయ్యగారిని పొగడినవి.

కాకేమి! కాంగ్రెస్సులో చేరిన ఆంధ్రులకు స్వతంత్రభావాలు లేవు. ఉత్తరహిందూదేశంనుంచి వారికి తాఖీదులు రావాలి.

ఇలా రాస్తూ వచ్చినందుకు, ప్రబుద్ధాంధ్రయెడల, పోషిస్తూనే, కొంచెం అసంతృప్తి ప్రకటిస్తూ వచ్చిన మా మిత్రులు, గుంటూరు జిల్లా కాంగ్రెస్సాంధ్రప్రముఖులలో ఒకరు ఇక నేనా సత్యం గ్రహిస్తా రని నమ్ముతున్నాము.

మూడు అధ్యక్షపీఠాలనుంచి ఆంధ్రరాష్ట్రవాంఛ

కాకినాడ ఆంధ్రమహాసభ అధ్యక్షపీఠమునుంచీ, కాకినాడ ఆంధ్రమహిళాసభ అధ్యక్షపీఠమునుంచీ, బెజవాడ పశ్చిమకృష్ణాజిల్లా రాజకీయమహాసభ అధ్యక్షపీఠమునుంచీ మనకు ఆంధ్రరాష్ట్రం చాలా అవసరం అనే మాట వినపడింది.

ఆహ్వానసంఘాధ్యక్షతతో, మహాసభాధ్యక్షతతో చిక్కనప్పు డల్లా రామదాసుపంతులుగారు ఈవిషయం స్మరిస్తున్నారు. అన్ని విధాలా ఆంధ్రదేశం విడిచిపెట్టిన తరవాత నేనా కామేశ్వరమ్మగారు ఈ విషయం చాలా ఉత్సాహంతో మాట్లాడగలిగారు. శాసనధిక్కారచరిత్రగూడా పూర్తిగా మరపువచ్చిన తరవాత నేనా రుక్మిణమ్మగారు ఈవిషయం ప్రస్తావించారు.

స్వాప్నికవిహారం ముగిసిన తరవాత వీరు ముగ్గురికీ ఆంధ్రరాష్ట్రం అగత్య మనే విషయం స్ఫురించడంలో ఆశ్చర్యం లేదు.

అయితే: ఇక ముందేనా ఈముగ్గురూ ఈవిషయంలో తీవ్రప్రయత్నాలు ప్రారంభిస్తారా?

రామదాసుపంతులుగారిమీదకంటే కామేశ్వరమ్మగారిమీదా, రుక్మిణమ్మగారిమీదా యిప్పుడు భారం యెక్కువగా ఉన్నది. ఏమంటే? వీరిద్దరూ పని చేస్తూ మాటలు చెప్పేవారు. సమాజసేవకు

మార్యం కూడా పాటించకుండా జెయిళ్లకు వెళ్లివచ్చినవారు. ఆవే దనే కాక, ఆవేశం కూడా కలవారు. వేదికయెక్కి మాట్లాడితే స్త్రీలనూ పురుషులనూ కూడా కార్యరంగంలోకి దూకించగల వక్తలు. కొన్ని సందర్భాలలో పెత్తనం వహించి ఉద్యమం నడిపినవారు.

నిజంగా, కామేశ్వరమ్మగారికీ, రుక్మిణమ్మగారికీ ఆంధ్రోద్యమం వెంటనే చేపట్టతగినది. ఇందులో అసాధ్యాలు లేవు. అభూతకల్పన లక్కరలేదు. అపాయాలు రావు. జాతిని ఒక దారికి తేగలిగితే ఆంధ్రరాష్ట్రం నిర్మించడానికి సర్కారుకు గూడా అభ్యంతరాలు లేవు.

అఖిలభారతీయోద్యమంలో వీరి పదవి చాలా చిన్నదిగా ఉంటుంది; కాని ఆంధ్రోద్యమంలో మహోన్నతపదవి స్వాధీనపడుతుంది. పరిగెత్తుతూ నాలు తాగడంకంటే నుంచుని నీరు తాగడం మంచిది. ఆంధ్రప్రజలకి పునర్వికాసం కలిగించే సాధనాల. చేకూర్చడం తక్కువలోది కాదు. ఆంధ్రోద్యమాన్ని బాగా నడపగలిగితే అఖిల భారతీయసంస్థలో వీరికి లభించే పదవి మరొక పని చేస్తే రాదు. ఇంతవరకూ, పునాది—ఆంధ్రత్వం పూర్తిగా వికసించకపోవడం వల్లనే మన ప్రముఖులకు ఇరుగుపొరుగువారిలో గౌరవం లేకుండా ఉన్నది. సొంత యిల్లు చక్కబెట్టుకోలేనివారేమి చెయ్యగలరూ?

రామదాసుపంతులుగారు కూడా ఈసంగతులు గమనించి ఆంధ్రోద్యమశంఖం పూరించగోరుతున్నాము.

విరాళాలు

ఈనెలలో ప్రబుద్ధాంధ్రను సత్కరించినవారు

౧ తెలికిచర్ల వెంకటరత్నంగారు ఎం. ఏ
ఆంధ్రక్రిష్టియన్ కాలేజీ, గుంటూరు ౨-౮-౦

౨ వైద్యవిద్వాన్, కూచిభొట్ల వెంకటేశ్వర్లుగారు
శ్రీ వెంకటేశ్వరాయుర్వేదనిలయం బ్రాంచి చికిత్సకులు.
ఏలూరు ౫-౦-౦

విశేష చందాలు

౩ మల్లెల శ్రీరామమూర్తిగారు జర్నలిస్టు, బెజవాడ ౬-౦-౦

౪ వై. నారాయణరావుగారు
ఎం. ఏ. ఎల్. ఎల్. బి. అడ్వొకేటు, బెజవాడ ౨-౦-౦

సరస్వతీటాకీస్‌వారి ద్రౌపదీవస్త్రాపహరణం

లక్షా యాభైవేల రూపాయల పైచిల్లర ఖర్చుతో, అనేక ఆంధ్రయువ యువతుల ఆగమాసాల అనావశ్యపరిశ్రమకు ఫలితంగా యిది యిప్పటికి తెరయెక్కింది.

ఈఫిలిమునే గాక, సరస్వతీ కళామందిరాన్ని కూడా నేను యిదే మొదటిమాటు చూడడం.

కొల్హాపురం మహారాజావారి సొంత స్టూడియోలో తయారు కావడం యీఫిలిముకు విశిష్టత చేకూర్చింది.

ఆంధ్రనాటకరంగంలో ధ్రువతారలలాగ మెరుస్తూ ఉన్న నటీనటులలో అనేకుల సమ్మేళనం కూడా దీనివిలువను హెచ్చించింది.

ఫిలిము నిర్దుష్టంగా వుండాలని కంపెనీ చూపిన శ్రద్ధాసక్తులు ప్రతీ అడుగునా కనబడుతున్నాయి.

కంపెనీవారు, డబ్బుకు వెనుతియ్యలేదు. నటులను ఏరడంలో అశ్రద్ధ చెయ్యలేదు. కాలహరణానికి జంకలేదు. శ్రమకు భయపడలేదు. సహజమైన ఉత్సాహంతోటీ, హఠాత్తుగా ఎదురుకున్న పోటీవల్ల కలిగిన ఆవేశంతోటీ వారు, గుణం కోసమే పాటుపడ్డారు.

అయితే: ఇవాళ తెనుగుఫిలిములను గురించి రాయడం అంటే తప్పు లెంచడంతోటే సరిపోతోంది.

సుమారు ఇరవైఫిలిములకు పైగా వచ్చినా, తెనుగుఫిలిములను డైరక్టు చేసేవారిలో అర్థికంగా తప్ప కళావిషయంలో అభివృద్ధీ, లాఘవమూ, చాతుర్యమూ ఎంతమాత్రమూ కనపడకుండా ఉన్నప్పుడు, విమర్శకులకు, నింద కలిగించే యీఅవస్థ తప్పకపోవడంలో ఆశ్చర్యకరమైనదేమీ లేదు.

ఫిలిము డైరెక్టు చేయడానికి విలక్షణమైన ప్రతిభ కావాలంటే—అపరభాగ్యంగా తెలిసి అనుభవం కూడా ఉండాలంటే నిజమే; కాని నాట్యకళా, సంగీతకళా, కవితాకళా, చిత్రకళా వీటికి సంబంధించిన పాండిత్యం—అనగా నికరమైన సాహిత్యం లేకపోతే అవిలక్షణప్రతిభా, అనుభవమూ గడ్డికున్నా కొరగావు.

ప్రకృతం, యీఫిలిమును డైరక్టు చేసినవారిలోనూ, పర్యవేక్షణం చేసినవారిలోనూ ఈవైశిష్ట్యం యేమాత్రం ఉన్నదో—ఇదీ యిప్పుడు మనం చూడతగ్గది.

ఉద్యానవనంలో సత్యాకృష్ణుల విలాసాలతో ఫిలిము ప్రారంభమయినది. ఆసందర్భంలో చూపిన పిట్టలజంటా, తెల్లతామరపువ్వుల జతా చాలా చక్కగా ఉన్నవి. అవి సత్యాకృష్ణుల దాంపత్యమునకు మనాకార్యార్థసూచనలై ప్రేక్షకుల హృదయాలను పరిష్కృతాలుగా చేశాయి. సత్య వేషభాషలున్నూ బాగున్నాయి; కాని అక్కడ విదూషకుణ్ణి ప్రవేశపెట్టడం చాలా హాస్యాస్పదంగా ఉన్నది. అర్జునుడి రాక తెలియపరచడం తప్ప, అక్కడ, అతను చూపిన ప్రయోజకత్వం యేమీ లేదు. అక్కడ ఉండిన జంగము వల్లులవంటి పరిచారికలలో ఎవరచేత నేనా యిది యింతకంటె చక్కగానూ, సరసంగానూ—విశేషించి జనరంజకంగానూ నిర్వహింపచేయవచ్చును. అయితే: డైరక్టరుకు అక్కడ మోటహాస్యమే కావలసివచ్చినది.

ఇంతే కాదు. ఈవిదూషకుని చర్యలు చూపినచోట వల్లా కటువుగానే ఉన్నవి. అసలీఫిలిములో విదూషకుడితో పని లేనే లేదు

అలాంటి స్థితిలో యిక విదూషకుడి వికృత—అశాస్త్రీయవేషాన్ని గురించి విచారణ యెందుకూ?

కృష్ణార్జునుల స్నేహం మనలో ఆదర్శభూత మయినది: కాని అర్జునునిలో చనవు కనపడలేదు. కృష్ణునిలో ఆదరం కనపడలేదు. ఎవరో దూరబంధువు రావడం—ఇవతలివారు విధిలేక వారి ఆహ్వానం అంగీకరించడం—ఇలాగ ఉన్నది అఘట్టం. పైగా ఆసమయంలో సత్య కృష్ణుని వెనవేసుకోడంలో ఔచిత్యం యేమీ లేదు. అంతకు పూర్వం సత్య అర్జునుణ్ణి ఎరుగునా? ఫిలిము చూసిన ప్రతివారికీ ఇలాంటి సందేహం కలక్కమానదు.

సత్యాకృష్ణులు ఇంద్రప్రస్థానికి వచ్చినప్పుడు ద్రౌపది వారికి స్వయంగా హారతి యివ్వడం చాలా చక్కగా ఉన్నది. ఈవస్త్రాపహరణగాథలో ద్రౌపదీ, కృష్ణుడూ—ఈయిద్దరే ప్రధానపాత్రలు. ఈకారణంవల్ల కూడా ద్రౌపది స్వయంగా హారతి యివ్వడంలో మంచి రసపుష్టి ఉన్నది; కాని ఆసమయంలో అక్కడ పాండవుల [illegible] కాలేదు. అందుచేత అక్కడ చివరికి రసభంగ మయినది.

చిత్రశాలలో సత్యాద్రౌపదుల సంభాషణ చాలా చక్కగా ఉన్నది. కులస్త్రీలకు ఇది అపారమైన ఔజ్జ్వల్యం కలిగించే సన్నివేశం. తిలకం కన్నాంబలిక్కడ చూపించిన నేర్పు చాలా ప్రశంసాపాత్రంగా ఉన్నది: కాని చెరకుముక్క తినిపిస్తూ కృష్ణుణ్ణి ప్రవేశపెట్టడం—ఛీ! డైరక్టరు చేసిన తప్పులలో దీనికి మించినది మరి లేదు. చెరకు ముద్ద కోసుకుపోవడంవల్ల కృష్ణుని వేలు తెగి రక్తం కారుతుంది. ద్రౌపది వెంటనే అమూల్యమైన తన చీర చెరగు చింపి కృష్ణుని వేలికి చుట్టబెడుతుంది. దుశ్శాసనుడు ద్రౌపది చీరలు వలిచినప్పుడు కృష్ణుడామెను అక్షయవస్త్రాలిచ్చి రక్షించడానికిది మంచి పునాది. అతిలోక రమణీయమైన యిలాంటి కల్పన చేసిన డైరక్టరు కృష్ణుణ్ణి చెరకుముక్క తినిపిస్తూ ప్రవేశపెట్టడం సహజంగా వెర్రివాడి చేతి రాతిని స్ఫురింపచేస్తోంది.

ఇది యిలా ఉండగా: ఇక్కడ కూడా సత్యకు ద్రౌపదివల్ల గర్వభంగం కావడం సరసంగానే ఉన్నది; కాని ద్రౌపది చీరచెంగు చింపుకోడం తెరమీద కనపరచకపోవడం చాలాపొరపాటు. ఉత్థానానికి వేలు అపోశనం పట్టిన ఫిలిమిది. కాకపోయినా, తెరమీద కనపడేటట్టు చీరచింపడానికి తగిన ఏర్పాట్లు చెయ్యడం యేమీ కష్టమైన పని కాదు. చింపడానికి ద్రౌపది తన చీరచెంగు పట్టుకోడం దాకా నేనా చూపించి ఉంటే ఇలాగ రసాభాసం కాకపోవును. చీరచెంగు చింపడంలో కలిగే ధ్వని చాలా సహజంగానే వినపడింది. కాని చింపడంలో ఇక్కడ చాతుర్యం ప్రహసన మయిపోయింది.

ఇది యిలా ఉండగా: సత్య పరుగుపరుగున పోయి ఒక గుడ్డ తెచ్చేటప్పటికి ద్రౌపది పీలికలో సగం కృష్ణుని వేలికి చుట్టడం అయిపోయింది. కృష్ణుని పాటగూడా అప్పటి కప్పుడే మెలికలు తిరిగిపోతోంది. కాని సత్యవచ్చి తెల్లపోయింది. ఎందుకు? తనకంటే ముందు ద్రౌపది గుడ్డపేలిక తెచ్చి కృష్ణుని వేలికి చుడుతూనే ఉన్నందుకా? అక్కడ తిలకం నిర్విణ్ణతను చక్కగానే చూపించినది; గాని పేలికను బట్టి అది చీర అని ఊహించి, చీరచెంగు చూసి నిజం గ్రహించి— ఇంత తంతు జరిగేదాకా సత్యకు నిర్విణ్ణత కలగడానికి అవకాశం లేదు. ఇది యిలా కాక: సత్య, మాళవిని పిలుస్తూ ముందుకి అడుగు వేశాటప్పటికే ద్రౌపది తన చీరచెంగు చింపితే, ఆశబ్దంతో సత్య వెనక్కి తిరిగిచూసి, జరుగుతూ ఉన్నది అర్థం చేసుకుని, తెల్లపోయి. సిగ్గుపడి—ఎంత కల్పన కవకాశం వుండే సన్నివేశం యిదీ! ఇలా చేస్తే అందరు పరిచారికలక్కడ పోగుపడడానికి అవకాశం లేకపోవచ్చు: నిజమే. అయితే: వారు రాకపోతే అక్కడ చెడిపోయేది ఏమీ లేదుగా?

ఇక్కడ రసభంగం కలిగించిన సందర్భం మరోటి ఉన్నది. ద్రౌపది తన వేలికి గుడ్డపీలిక చుట్టబెడుతూ ఉంటే కృష్ణుడామెను మెచ్చుకుంటూ ఒక పాట పాడతాడు. కాని అక్కడ వచనంతోటే యెక్కువ రక్తి కట్టించవచ్చు. ఇదీ కాక: కృష్ణుడిపాట పూర్తి అయేదాకా సత్య ఏమి చెయ్యాలి? డైరక్టరు ఇదేమీ యోచించలేదు. ప్రథమంలో సత్య, నిర్విణ్ణతను బాగానే కనపరిచింది; కాని అది యెంతసేపు నిలుస్తుందీ? అయితే: నిలవకపోతే యెలాగా? ఈవిధంగా కూడా యిక్కడ రసభంగం కలిగింది.

ఇక్కడ సత్యకు సంభవించిన చిక్కులాంటిదే అంతకు పూర్వం ద్రౌపదికి కూడా తటస్థించింది. చిత్రాలు చూసివచ్చి ద్రౌపదీసత్యా కూచున్నారు. వేణువుతోబాటు రెండుమూడు చెరకుముక్కలు కూడా పుచ్చుకుని కృష్ణుడు తక్కుతూ తారుతూ లోపలకు వస్తున్నాడు. ఇది సత్య చూడలేదు. ద్రౌపది చూడలేదని చెప్పడానికి వీలులేదు. ఏమంటే? ద్రౌపది వారచూపులు, ఆమె కృష్ణుని రాకను గ్రహించినట్టూ, సత్య యిదేమీ యెరక్కుండా పాట పాడుతూ కూచోడంవల్ల ఆమె కొంటెచూపులు మొదలుపెట్టినట్టూ స్ఫురింప చేస్తున్నాయి. ఇది యేమయినా సత్యపాట యెంతకూ పూర్తికాక పోవడం వల్ల చేసే దేమీ లేక ద్రౌపది అనేక అవస్థల పాలయింది. కృష్ణుడు అడుగు కదపడానికసలే వీలులేకపోయింది. కాని డైరక్టరు కీవిషయం తోచలేదు.

ఈఘట్టాన్ని గురించి ఇంకొక్కమాట. కృష్ణుడి వేలు తెగేటప్పటికి అతని దంతాలు కొంత వేట సాగించనే సాగించాయి. రసన రసగ్రహణం కూడా బాగానే చేసింది. అయితే: కృష్ణుడు చెరకు పిప్పి యేమి చేసినట్టు? అక్కడ అందు కుపయోగించే యేర్పాటులేమీ ఉన్నట్టు లేదు. కృష్ణుడు పిప్పి మింగేడని కాని, ఉమిశాడని కాని చెప్పడానిక్కూడా వీలులేదు. మరేమి జరిగినది? కాని సత్యకు కోపం వచ్చింది. అది సిగ్గువల్ల కలిగింది. యుక్తిప్రయుక్తులతో తన్ను పరాభవించిన పాండవపట్టమహిషి యెదట తన భర్త చెరకుముక్కలు పళ్లతో పీకుకొని తినడం—ఇది ఆమెకు నామోషీ అనిపించింది. నిజమే. అది బాగానే ఉన్నది. ఈసిగ్గుతో, దీనివల్ల కలిగిన కోపంతో ఆమె "మీ రిలాగ చెరకుముక్కలు తినడం చూస్తే యెవ రేనా నవ్విపోతా"రన్నది. దీనికి కృష్ణు డేమి

చెప్పాలని కాదు మన ప్రశ్న. సత్య, అప్పుడు డైరక్టరును కూడా ఇలా అడిగితే యెంత ఉచితంగా ఉండేదీ?

చిత్రశాలను గురించి ఒక్కమాట. అది చిత్రశాల అనుకోడానికి తగిన గుర్తులున్నాయి. కాని చాలవు. సత్యా ద్రౌపదీ అర్జునుడు మత్స్యయంత్రం కొడుతూ ఉండిన చిత్రం దగ్గిరికి వెడతారు. అర్జునుడు కిందికి చూస్తూ ధనుస్సు ఎక్కుపెట్టాడు. అతను బాణం యింకా పడిచిపెట్టలేదు. కాని పూలమాల వెయ్యబోతూ ద్రౌపది దగ్గిరగా నుంచుని ఉన్నది. తరవాత నరకాసురవధ చిత్రం నరకుడు వికృతరూపంలో ఉన్నాడు. సత్య రథంమీద నుంచుని ఉన్నది. కృష్ణుడు సరిగా కనపడలేదు. కనపడినంతవరకేనా స్ఫుటంగా లేదు. తరవాత వారిద్దరూ కృష్ణతులాభారచిత్రం దగ్గిరికి వెళ్ళారు. కృష్ణుడు కాటాలో కూచుని వుండడం మెరుపులాగ మెరిసింది. అంతే. మరి కనపడలేదు. ద్రౌపది తులసిదళం మాట తెచ్చేదాకా అది ఫలానా అని నిశ్చయం కలగలేదు. ఈలోపాలు చిత్రకారునివా? ఫొటోగ్రాఫరువా? అందరినీ శాసించే డైరక్టరువా?

—మనవి చేస్తా
ఒక ద్రష్ట

'గంధర్వ' రత్నపురుషలేహ్యము

రత్న పురుష గొప్ప వసమాలిక

ఇది శుక్లనష్టము కట్టును. శరీరమునకు కండలు పెంచి బింకము కలిగించును. వీర్యవృద్ధి చేసి జీవిత సౌఖ్యము చేకూర్చును.

రత్న పురుషతో ఇతరమాలికలు అనేకములు చేర్చి తయారు చేయబడిన మధురమైన లేహ్యము.

నెలకు ఒక పౌను, నెల ౯-౦-౦. పోస్టుఖర్చులు ౦-౧౪-౦.

గంధర్వఫార్మసీ—రాజమండ్రి

హిందీవల్ల తెనుక్కి జరుగుతూ వున్న అపకారం

".....(నెల్లూరుమండల ద్వితీయ హిందీమహాజనసభ) ఆహ్వాన సంఘాధ్యక్షుడు శ్రీయుత (బెజవాడ) గోపాలరెడ్డిగారు ఆంధ్రములో ఉపన్యసించుచు.....బెంగాల్ రాష్ట్రములో రవీంద్రనాథటాగూరు బెంగాలీభాషలను వృద్ధికి తెచ్చియుండె ననియు అదే మోస్తరుగా భారతదేశములో హిందీభాషను అంత ఖ్యాతి త్వరలో రాగలదనియు హిందీభాషవలన హిందూమహమ్మదీయకలహములు కూడా తగ్గుననియు అనేక వుదాహరణములతోటి ఉపన్యసించిరి"

(౨౭–౨–౩౬) ఆంధ్రపత్రిక

అప్రస్తుతమైన దానికి ప్రాముఖ్యం కలిగించాలంటే యిలాగ వాదించక తప్పదు.

రెడ్డిగారికి, ఈసందర్భంలో, టాగూరుగారి ఉదాహరణ ఏమీ ఉపకరించదు. ఏమంటే? బెంగాలీ, వారి మాతృభాష. వారు మాతృభాషయెడల అంతరంగికభక్తులు. విశ్వాసి అయిన సేవకులు. హిందీకి వారేమీ దోహదం యివ్వలేదు. హిందీని గురించి వారెప్పుడూ ఇలాంటి ప్రసంగాలు చెయ్యలేదు. మరి గోపాలరెడ్డిగారు?

మరిన్ని, బంగాళాదేశంలో, టాగూరుగారు బెంగాలీభాషను వృద్ధికి తెచ్చి ఉంటే అదే మోస్తరుగా హిందీభాష ఎలాగ ఖ్యాతి పొందుతుందీ?

అన్నిటికంటే వింత, "హిందీభాషవలన హిందూమహమ్మదీయ కలహములు కూడా తగ్గు" నంటున్నారు రెడ్డిగారు. హిందువులకూ మహమ్మదీయులకూ కలహాలు లేని యీదక్షిణదేశంలో ఏమి చెప్పినా చెల్లిపోతుంది కాబోలు! దీనివల్ల హిందూమహమ్మదీయ మైత్రి విషయంలో యీవర్గంవారికి గల ఆశయాలు బోధపడుతున్నవి. అయితే: కాన్పూరు, లక్నో మొదలయిన హిందీనగరాలలో హిందువులకూ (హిందూస్థానీలకూ) మహమ్మదీయులకూ కలహాలు జరగడం లేదూ! గణేశశంకరవిద్యార్థిగారు చచ్చిపోడానికి కారణం యేమిటీ? శ్రద్ధానందస్వాములవారికి హిందీ తెలవదూ?

అవును మరి. ప్రకృతం నిరుపయోగమయిన హిందీని అమాయిక ప్రజలమీద వేసి రుద్దాలంటే వీలయిన పద్ధతులన్నీ అవలంబించాలి.

కాని ఆంధ్రయువకులలో కొందరేనా ఇది గ్రహించలేకపోతారా?

సంపాదకుడు

సరస్వతీ పాకెట్ డిక్షనరీ యొక్క ఒక నమూనా పుట :—

Lioness—*n.* ఆడుసింహము

Lip—*n.* పెదవి

Liquifiable—*adj.* కరగునట్టి ద్రవరూపము చెందెడు

Liquify—*v. t. & v. i.* కరగించు లేక ద్రవమగు

Liquid—*n.* ద్రవపదార్థము : *adj.* ద్రవరూపమైన, ప్రవహించునట్టి

Liquidate—*v t.* (ఋణము లు) తీర్మానముచేయు, పరిష్కరించు : ఆస్తి అప్పులను తేల్చుకొని పరిష్కరించు: *n.* Liquidator

Liquidation—*n.* ఋణముల పరిష్కారము

Liquor—*n.* ద్రవము : కల్లు లేక సారాయి

Lisp—*v. i.* వచ్చియురాని మాటలాడు ; *n.* అవ్యక్తపు మాటలు

List—*n.* జాబితా, బట్టయొక్క అంచు : *pl.* యుద్ధ ప్రదర్శనము జరుగు ఆవరణము: *v.t.* & *v. i.* అకచుట్టు పనిలో చేర్చుకొను, కాంక్షించు, విను

Listen—*v. i. & v. t.* విను, ఆలకించు,శ్రద్ధాళువగు, లక్ష్యపెట్టు

Listless—*adj.* జాగ్రత్తలేని : ఉపేక్షించెడు

Literal—*adj.* ప్రతిపదమునకు సరిగానున్న, అలంకారయుతముగాని : *adv.* Literally [సం. మైన

Literary—*adj.* సాహిత్య

Literate—*n.* సారస్వత విజ్ఞానము కలవాడు, పండితుడు : *adj.* పాండిత్యముగల

Literature—*n.* సాహిత్యము, సాహిత్యము

Lithe / **Lithesome** } *adj.* మెత్తని: వంగెడు

Lithography—*n.* రాతిపైనున్న వ్రాతల అచ్చుతీసెడు విధము ; *adj.* Lithographic-cal

Litigant—*n.* దావాలోని కక్షిదారుడు ; *adj.* వివాదపడెడు

Litigate—*v. t. & v. i.* వ్యాజ్యమాడు, వివాదపడు

Litigation—*n.* న్యాయస్థానమునగా జరుగు వివాదము

Litter—*n.* డోలీ, మోసికొని పోవు పడక : పందియొక్క ఒక యీతపిల్లలు, కల్మషము, చెత్త : *v. t.* (పంది) ఈను చెత్తతో నింపు

సరస్వతీ ఇంగ్లీషు-తెలుగు పాకెట్టు డిక్షనరీ

Saraswathi English-Telugu

POCKET DICTIONARY.

సరస్వతీ పవర్ ప్రెస్, రాజమండ్రి.

1/32 క్రౌ సైజు—665 పేజీలు

సుమారు 17000

ఇంగ్లీషు పదములకు సులభముగ

తెలుగు అర్థములు—బాలబాలికల

కెల్ల ఉపయోగకరము.

చక్కని కాలికోబైండు.

వెల ప్రతి 1 కి రు 1-8-0

అచ్చులో నున్నది!

సరస్వతీ పవర్ ప్రెస్‌వారి ప్రచురణము, రాజమండ్రి.

మంచి గ్లేజుకాగితము! సొగసైన క్యాలికోబైండు!! పుస్తకములో వస్తుగుణప్రబోధముగల పేజీలు 1000 పైగా నుండును. వెల ప్రతి 1 కి 5-0-0

ఇది సను ... ను అసందిగ్ధముగ తెలియజేయు అపూర్వగ్రంథరాజము. ఆంధ్రవైద్యలోకమునకు, నైద్యే తరు ... ంగకర మగునటుల బ్రహ్మశ్రీ ఆయుర్వేదభూషణ భిషగ్వర పండిత వీటూరి వాసుదేవ శాస్త్రి ... వ్రాయబడినది. ఇందు సందిగ్ధద్రవ్యములన్నియు నిర్ధారణచేయబడి ప్రచురింపబడినవి. ... బడినవి. వస్తువునందలి రసవీర్యవిపాకప్రభావములను గుణములను విడదీసి వస్తు

వస్తుగుణప్రకాశిక మాదిరి పేజీ.

కుంకుమపూవు :— కాశ్మీరజ - కుంకుమ — Corcus-Salivus. Eng. Saffron.

స్వరూపము — ఇది కాశ్మీర దేశమునందును, హీరా దేశమునందును పుట్టు సుగంధద్రవ్యము. దీని కేసరము ఎఱ్ఱగను, కొంచెము తెల్లగను యుండును. రంగు వేయబడిన కృత్రిమ కుంకుమపువ్వు బజారులో గలదు. కుంకుమపువ్వు చేతిలో నలిపిన రంగంటుకొనక యుండినచో నది, అసలైనదని తెలియవలెను. నీటిలో వేసిన నీరు యెఱ్ఱబడక యుండినది శ్రేష్ఠమైనది. అసలైన కుంకుమపూవు కొంచెము చమురుగలిగి యుండును.

గుణములు — ఇది కారము, చేదు, రుచులు గలది. వేడిచేయు స్వభావము గలది. విపాకమున కారపు రుచిగ మారును. లఘుగుణము. వాతకఫములు హరించును. దగ్గులు కట్టును. విషదోషములు శమించును. కంఠరోగములు, తలనొప్పులు పోవును. వీర్యవృద్ధియు ధాతుపుష్టియును గలిగించును. ముక్కు, చెవి, కన్ను, నోరు, శిరస్సు మొదలగు నూర్ధ్వజత్రుగత రోగములను శమింపజేయును.

ప్రయోగము — అశ్మరీ-కృచ్ఛ్రములకు :— కుంకుమపూవు ద్రాక్ష రసముతో కలిపి త్రాగిన సర్వ కృచ్ఛ్రములు, అశ్మరులు శమించును. (చి. 26 అ. చరకము.)

మూత్రరోధజ-ఉదావర్తమునకు:—కుంకుమపూవు కషాయమును లోనికి త్రాగిన ఉదావర్తము తగ్గును.

మూత్రాఘాతమునకు :—కుంకుమపూవు మెత్తగా నూరి నీటిలో కలిపి దానిలో తేనెవేసి రాత్రి నిలవయుంచి ప్రాతఃకాలమున త్రాగిన మూత్రకృచ్ఛ్రములు తప్పక శమించును. (59 అ. సుశ్రుతము)

శిరోరోగములకు :—కుంకుమపూవును పంచదారయును గలిపి ఆవునేతితో వేచి నస్యము చేయించి యుపయోగించిన కనుబొమలమధ్యను, కణతలయందును, నేత్రములయందును, చెవులయందును, సూర్యావర్తకమను శూలయు నశించును. (చక్రదత్త)

బొల్లికి :— రేలవేరు నీటిలో నఱగదీసి ఆగంధములో కుంకుమపూవు కలిపి బొల్లికి రాసిన బొల్లులు తగ్గును. ముఖముపై మొటిమలుకూడ తగ్గును.

ప్రసవస్త్రీ మైలరక్తశోధనకు :— రెండు చిన్నముల కుంకుమపూవును 6 మిరియములును కలిపి నీళ్లతో నూరి ప్రసవస్త్రీకిచ్చిన గర్భశోధన మొనరించి మైలరక్తమును వెడలించును. జ్వరమును కూడ రాకుండ కాపాడును.

నేత్రరోగములకు :— ఇండుబగింజ గంధములో కుంకుమపూవు కలిపి కంటిచుట్టును పట్టువేసిన కంటివ్యాధులు తగ్గును. మఱియు నిమ్మపండ్ల రసములో కరక్కాయ అరగదీసి దానిలో కుంకుమపూవు కలిపి కంటిచుట్టు పట్టువేసిన నేత్రరోగములు తగ్గును.

అమృతాంజనము

అన్ని నొప్పులను

బాధలను కుదుర్చునని

తమకు తెలియును

అయిన తెలియవలసిన దేది !

నేడు దేశమంతటను కుక్కగొడుగుల వలె తలలెత్తిన నకలు మందుల చూచి మోసపోకుండుటయే !

బజారులలో కొనుటకు పూర్వము మా ట్రేడు మార్కు గుర్తులన్నిటిని జాగ్రత్తగా పరిశీలించుడు.

రాజమహేంద్రవరము : శ్రీ అడ్డేపల్లి లక్ష్మణస్వామి[illegible]గారి సరస్వతీ పవర్ ప్రెస్సు[illegible]
శ్రీపాద సుబ్రహ్మణ్యశాస్త్రిగారిచే ప్రకటింపబడినది. [illegible]